

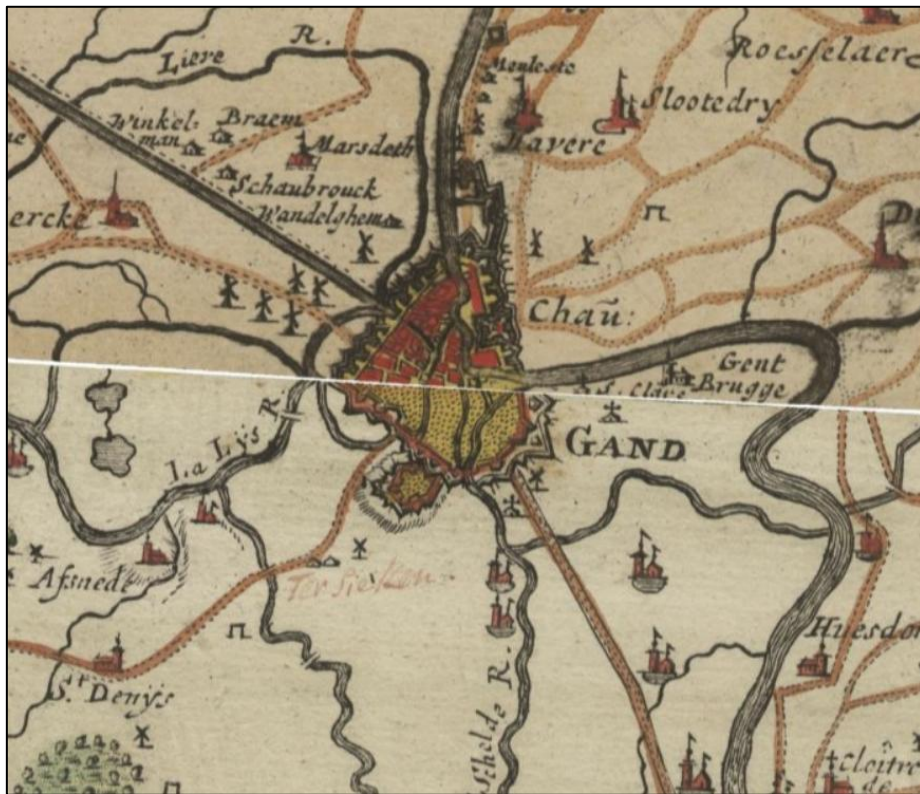
ARCHEOLOGIENOTA

Koophandelsplein 14-18 & Schouwburgstraat 14-24

9000 Gent (Oost-Vlaanderen)

DEEL 1

VERSLAG VAN RESULTATEN

Opgemaakt door:

Iris Langen
Hofke ter Musse
Mussestraat 4
9680 Maarkedal-Etikhove

Projectcode:

2026D328

COLOFON

Titel: Archeologienota Koophandelsplein 14-18 & Schouwburgstraat 14-24 9000 Gent (Oost-Vlaanderen)

Auteur: Iris Langen

Projectcode: Agentschap Onroerend Erfgoed 2026D328

Plaats en datum: Maarkedal, juni 2026

DISCLAIMER

Al het gebruikte beeldmateriaal werd aangeleverd door het Hofke ter Musse tenzij anders aangegeven.

Op het beeldmateriaal rust een auteursrecht en mag daarom niet zonder toestemming gebruikt worden.

Deze uitgave mag niet zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt.

Gegevens worden niet gedeeld met derden zonder uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgevers of initiatiefnemers.

Het Hofke ter Musse aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

DEEL 1	1
VERSLAG VAN RESULTATEN	1
1. Inleiding	4
1.1 Administratieve fiche	4
1.2 Aanleiding van het onderzoek en wettelijk kader	4
1.3 Afbakening van het projectgebied.....	6
1.4 Doel en methodiek van het onderzoek	9
Beschrijving van de geplande werkzaamheden	9
2.1 Huidige situatie.....	9
2.1.1 Kelder 1.....	18
2.1.2 Kelder 2.....	21
2.1.3 Kelder 3.....	27
2.1.4 Kelder 4.....	29
2.1.5 Kelder 5.....	32
2.1.6 Kelder 6.....	35
2.1.7 Kelder 7.....	38
2.1.9 Gelijkvloers: koer	40
2.2 Toekomstige situatie.....	43
3. Landschappelijke analyse	49
3.1 Topografische situering	49
3.2 Bodemkundige situering.....	54
3.3 Geologische situering	54
4. Archeologische voorkennis.....	56
4.1 Historische achtergrond	56
4.2 Inventarissen Onroerend Erfgoed	60
4.2.1 Beschermd en vastgestelde erfgoedwaarden	60
4.2.2 Archeologische zone.....	62
4.2.3 Archeologische data	64
4.3 Cartografische en iconografische bronnen.....	73
4. Besluit.....	80
5. Bibliografie.....	84
5.1 Geschreven bronnen	84
5.2 Online bronnen.....	86

1. Inleiding

1.1 Administratieve fiche

Naam projectgebied:	Koophandelsplein-Schouwburgstraat, Gent	
Projectcode:	2026D328	
Adres:	Koophandelsplein 14-18 & Schouwburgstraat 14-24 9000 Gent, Oost-Vlaanderen	
Kadastergegevens:	Gent 3 ^{de} afdeling Sectie C percelen 910G, 910H, 911H, 911I, 911K, 911M, 913B	
Lambertcoördinaten: (1972; EPSG:31370)	X	Y
	104597,65	193512,05
	104626,05	193511,65
	104625,25	193495,65
	104596,45	193491,85
Geplande ingreep:	verbouwen gebouwencomplex tot juwelierszaak	
Totale oppervlakte plangebied:	518,36 m ²	
Totale oppervlakte werken:	429,64 m ²	
Uitvoerder:	Iris Langen	
Erkend archeoloog:	Iris Langen, OE/ERK/Archeoloog/2025/00003	
Onderzoekstermijn:	juni 2026	

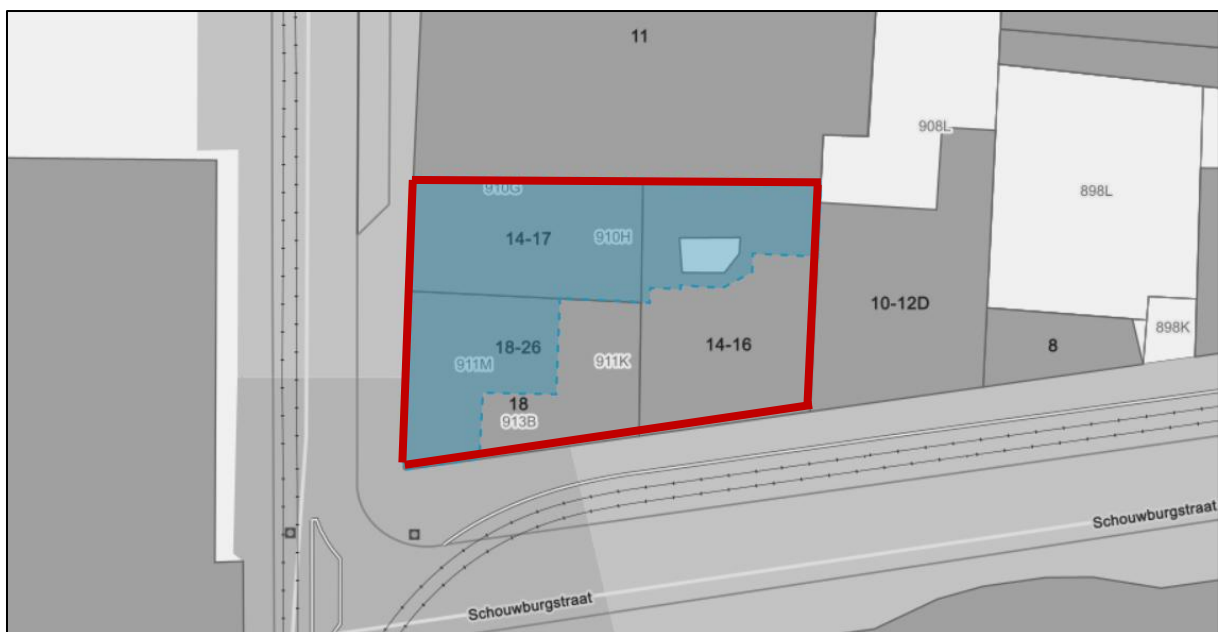
1.2 Aanleiding van het onderzoek en wettelijk kader

Dit onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

De geplande werkzaamheden aan het Koophandelsplein 14-18 en Schouwburgstraat 14-24 in Gent houden het verbouwen in van een gebouwencomplex tot het inrichten van een juwelierszaak. Hierbij zullen bepaalde muren gesloopt worden en kelders uitgegraven. Het terrein bestaat uit 7 percelen met een totale oppervlakte van 518,36 m².

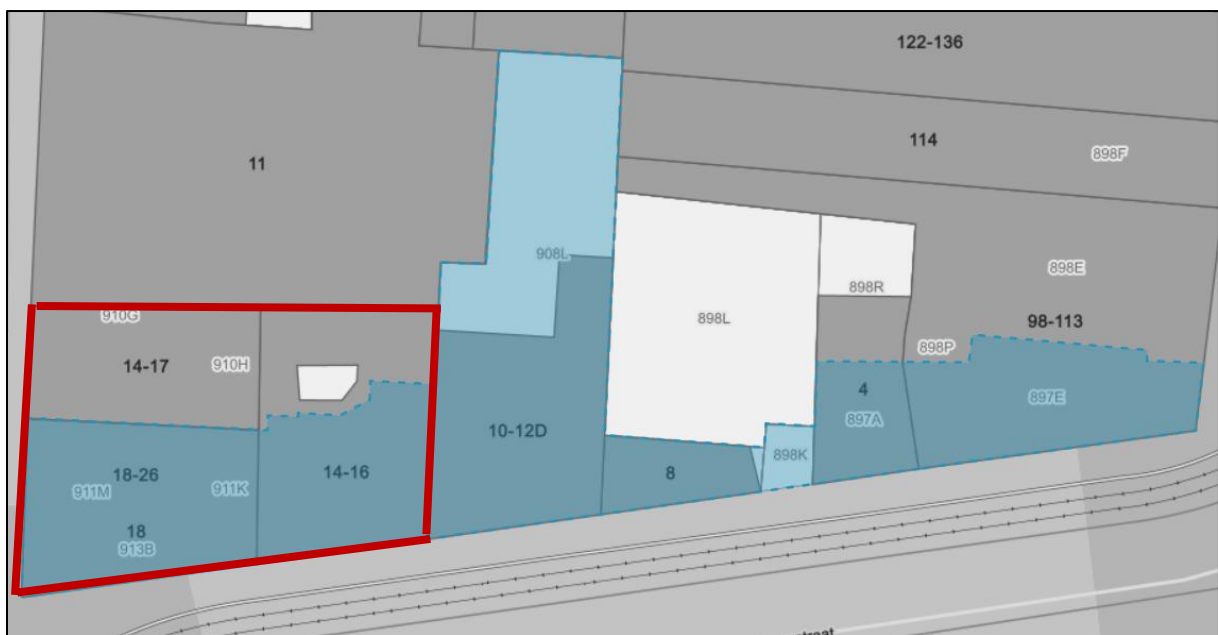
Aangezien deze gebouwen gelegen zijn binnen een Cultuur-Historische-Esthetische (CHE) zone, de gebouwen aan de Schouwburgstraat samen met het huis Koophandelsplein 18 opgenomen zijn in een beschermd stads- en dorpsgezicht en het huis Koophandelsplein 14-17 vastgesteld bouwkundig erfgoed is, werd er een Cultuur-Historische-Esthetische (CHE) nota opgemaakt.

Burgerwoning aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed 'Burgerhuis'. Deze vaststelling was geldig van 24-09-2009 tot 20-06-2023 (Inventaris Onroerend Erfgoed **ID 51042**). Deze vaststelling is geldig sinds 20-06-2023 (Inventaris Onroerend Erfgoed **ID 134627**).

Figuur 1: Aanduiding vastgesteld bouwkundig erfgoed ID 134627 (blauwe zone), aanduiding onderzoeksgebied (rode afbakening) (AOE, Inventaris Onroerend Erfgoed 2026)

Deel burgerwoning aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed 'Neoclassicistisch burgerhuis'. Deze vaststelling was geldig van 24-09-2009 tot 20-06-2023 (Inventaris Onroerend Erfgoed **ID 81890**). Deel burgerwoning aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed 'Neoclassicistisch gevelscherm'. Deze vaststelling is geldig sinds 20-06-2023 (Inventaris Onroerend Erfgoed **ID 134628**).

Figuur 2: Aanduiding neoclassicistisch gevelscherm ID 134628 (blauwe zone), aanduiding onderzoeksgebied (rode afbakening) (AOE, Inventaris Onroerend Erfgoed 2026)

Deel burgerwoning als deel van beschermd stads- of dorpsgezicht 'Koninklijke opera en burgerhuizen' sinds 18-04-1994 (Inventaris Onroerend Erfgoed **ID10439**).

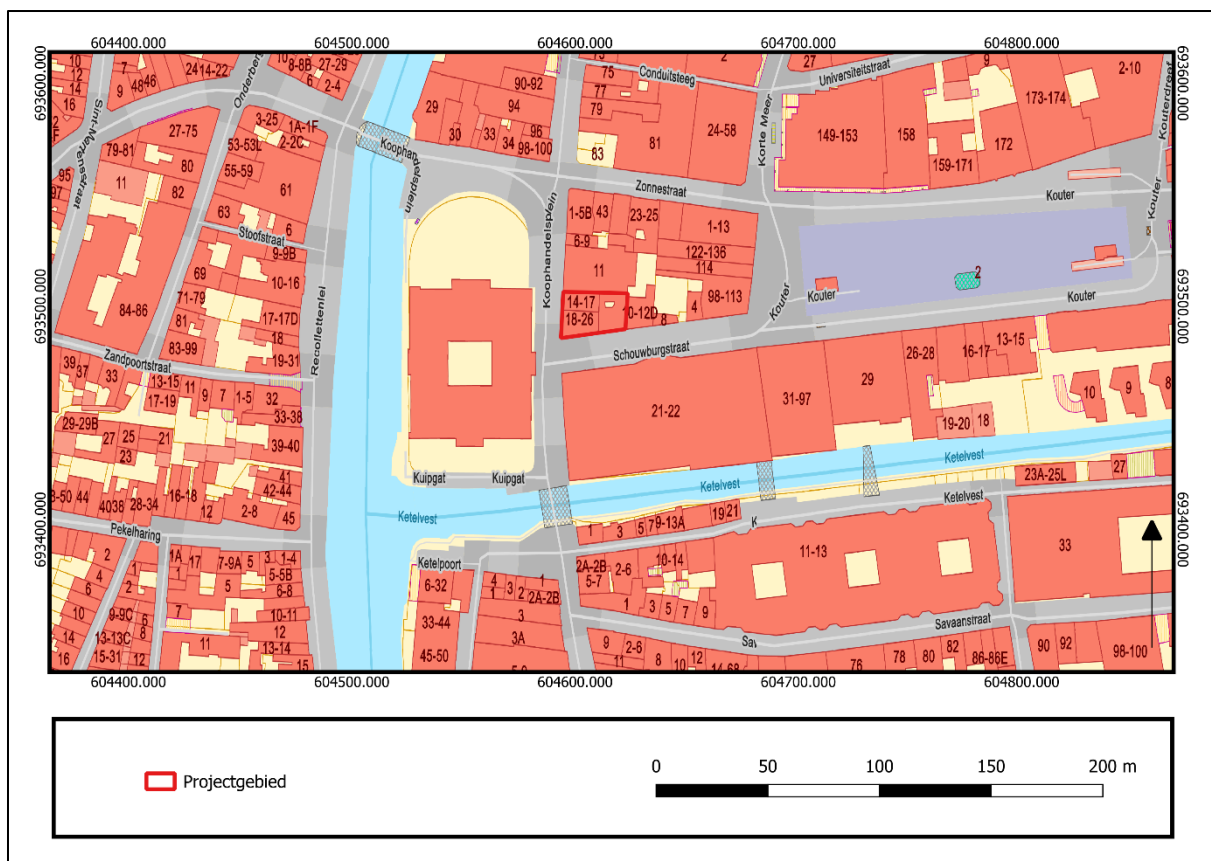

In het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet dient er voorafgaand aan een omgevingsvergunning een archeologienota te worden opgemaakt om het archeologische potentieel van het terrein te evalueren, doch enkel indien het projectgebied aan bepaalde voorwaarden voldoet. In dit geval is de opmaak van een archeologienota verplicht aangezien het plangebied binnen een vastgestelde archeologische zone valt, het perceeloppervlak groter is dan 300m² en de bodemingreep meer dan 100m² bedraagt.

Deze archeologienota (projectcode 2026D328) bestaat uit een bureauonderzoek waarin wordt nagegaan welke archeologische waarden er zich binnen het projectgebied bevinden. Het bestaat uit 2 delen: het verslag van resultaten (deel I) en het programma van maatregelen (deel II). De resultaten van het bureauonderzoek worden geëvalueerd en uitgewerkt in het programma van maatregelen.

1.3 Afbakening van het projectgebied

Het projectgebied komt overeen met de percelen 0910/00H000, 0910/00G000, 0911/00M000, 0913/00B000, 0911/00K000, 0911/00I000 en 0911/00H000 (Gent 3de afdeling sectie C) gelegen aan het Koophandelsplein en de Schouwburgstraat en met een totale oppervlakte van 518,36 m².

Figuur 3: GRB met aanduiding van het projectgebied

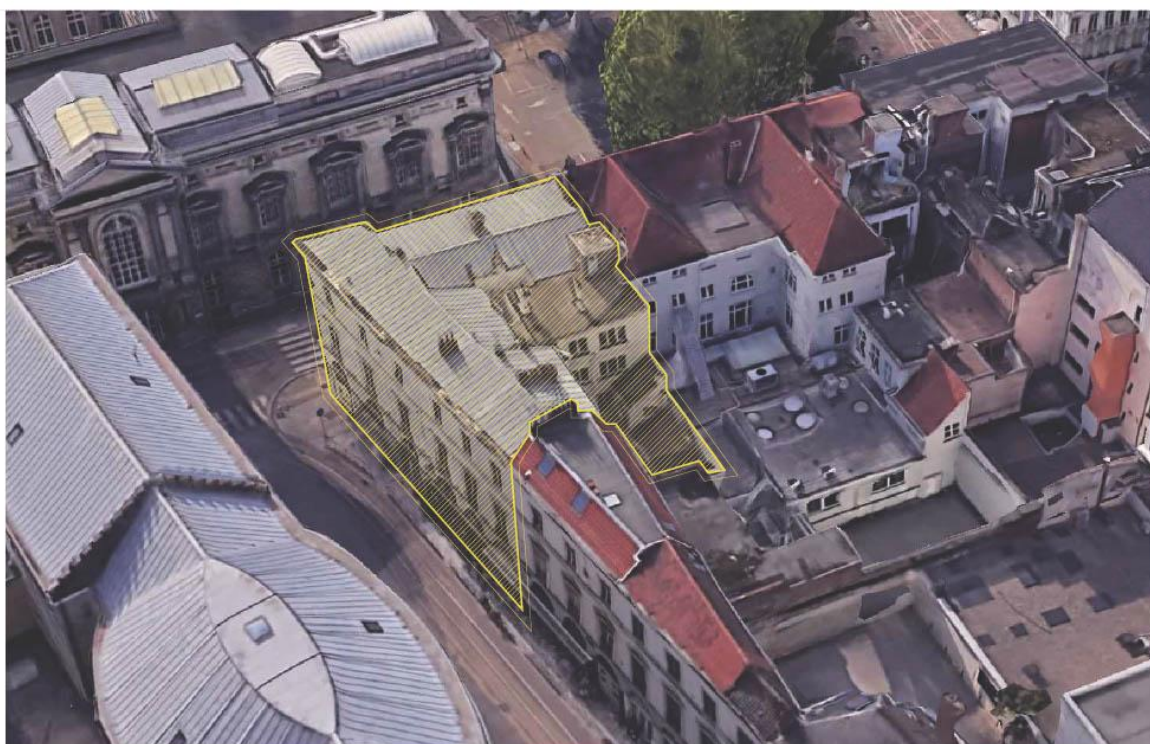
GOVAERT VANHOUTTE
ARCHITECTS

BOUWERIJ

Koophandelsplein 14-18 / Schouburgstraat 14-24

SITUERING

15.05.2026

GOVAERT VANHOUTTE
ARCHITECTS

BOUWERIJ

Koophandelsplein 14-18 / Schouburgstraat 14-24

SITUERING

15.05.2026

Figuur 4: Luchtfoto's met aanduiding van het projectgebied (Govaert-Vanhoutte architecten, 2026)

1.4 Doel en methodiek van het onderzoek

Het doel van deze bureaustudie is een archeologische evaluatie te maken van het projectgebied Koophandelsplein-Schouwburgstraat, Gent op basis van de bestaande bronnen en te bepalen wat de impact van de werken zal zijn op het eventuele aanwezige archeologische erfgoed. Hiertoe wordt er informatie verzameld met betrekking tot de mogelijke aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het plangebied. Op basis hiervan wordt er een inschatting gemaakt van de kenmerken, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed en zijn relatie tot het omliggende landschap.

In het kader van de geplande bodemingrepen wordt er vervolgens bepaald hoe er met dit potentieel aanwezige archeologische erfgoed omgegaan moet worden. De Code van de Goede Praktijk beschrijft de mogelijke onderzoekstrajecten en -faseringen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, dit kan bestaan uit een bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek of veldkartering; en vooronderzoek met ingreep in de bodem, wat kan bestaan uit verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefputten in functie van steentijd-artefactensites, proefsleuven en proefputten in functie van sporensites.

Op volgende onderzoeksvragen wordt er tijdens dit bureauonderzoek een antwoord geformuleerd:

- Welke gegevens bieden de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het plangebied?
- Welke archeologische sites liggen er in de nabijheid van het projectgebied?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein? Hoe evolueerde het grondgebruik?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek nodig, al dan niet met ingreep in de bodem? Wat is het potentieel tot kennisvermeerdering?

Beschrijving van de geplande werkzaamheden

De plannen van de huidige situatie en de ontwerpplannen van de toekomstige toestand werden aangeleverd door de initiatiefnemer/opdrachtgever en verduidelijken de impact van de geplande werkzaamheden.

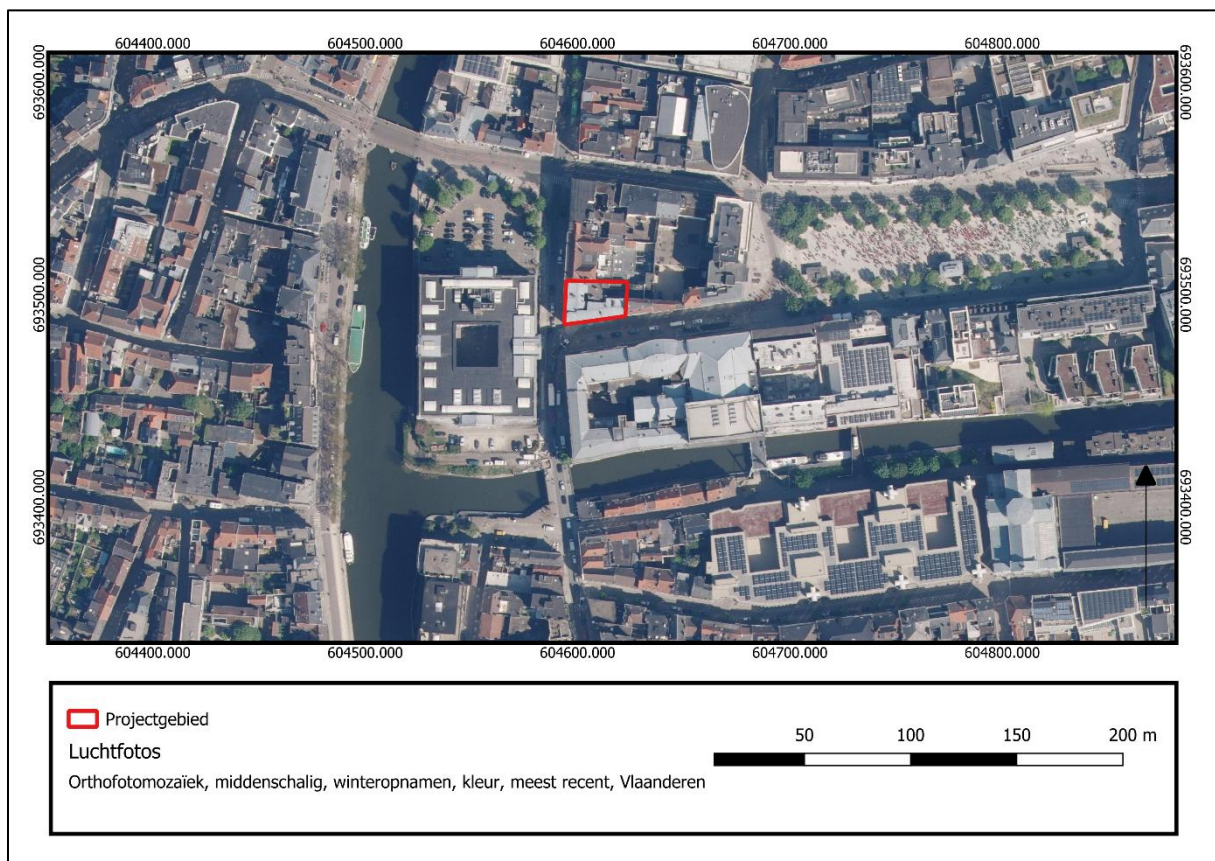
2.1 Huidige situatie

Het projectgebied bestaat uit een hoekperceel gelegen tussen de Schouwburgstraat en het Koophandelsplein. Het beslaat 6 neoclassicistische burgerwoningen met bijgebouwen die aan zuidelijke zijde (voetpad Schouwburgstraat) en westelijke zijde (voetpad Koophandelsplein) worden begrensd door het openbaar domein. Aan noordelijke zijde

wordt het gebouwencomplex begrensd door het burgerhuis Koophandelsplein 11 en oostelijke zijde door de gebouwen van Schouwburgstraat 12 en 12A-12D en een bijhorende koer. Het noordelijke perceel 0908/00K000 is ingericht als bank, het oostelijke perceel 0908/00E000 als brasserie.

Aan zuidelijke zijde (Figuur 5) ligt de Schouwburgstraat die rond 1837 werd aangelegd. De percelen gelegen aan deze zijde waren oorspronkelijk bebouwd met oudere huizen die deels of volledig werden onteigend en afgebroken. In 1840 bouwde men het neoclassicistische gevelscharm en richtte men de achterliggende huizen in. Ook in deze periode werd de Koninklijke opera gebouwd die zich aan de andere zijde van de straat tegenover het onderzoeksgebied bevindt.

Aan westelijke zijde (Figuur 6) ligt het Koophandelsplein, vroeger Walmeire en Recolettenplein, genoemd naar het Recolettenklooster dat in het tweede kwart van de 19de eeuw moest plaats maken voor het huidige gerechtshof, dat zich rechtover het onderzoeksgebied bevindt. Hier was vroeger de beurs en de kamer van koophandel gevestigd, die haar naam gaf aan het plein. Het plein werd aangelegd in 1799 en wordt begrensd door 19de eeuwse huizen bestaande uit 3 of 4 verdiepingen en bepleisterde en wit geschilderde lijstgevels.

Figuur 5: Orthofoto, meest recent, met aanduiding van het projectgebied

Figuur 6: Zicht op de Schouwburgstraat vanuit het zuidwesten (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 7: Zicht op het Koophandelsplein vanuit het zuidwesten met aanduiding van het projectgebied (Hofke ter Musse 2026)

Aan noordelijke (Figuur 7) en oostelijke (Figuur 8) zijde zitten de percelen ingesloten binnen de daarnaast gelegen bebouwde delen van het complex.

Figuur 8: Zicht op de noordelijke percelen met aanduiding perceelgrens (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 9: Zicht op de oostelijke percelen met aanduiding perceelsgrens (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 10: Zicht op de percelen gelegen aan het Koophandelsplein vanuit het zuidoosten (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 11: Zicht op de percelen gelegen aan de Schouwburgstraat vanuit het noordwesten (Hofke ter Musse 2026)

De percelen van het onderzoeksgebied zijn grotendeels dicht gebouwd, mits uitzondering van enkele kleine koertjes (Figuren 11 & 12).

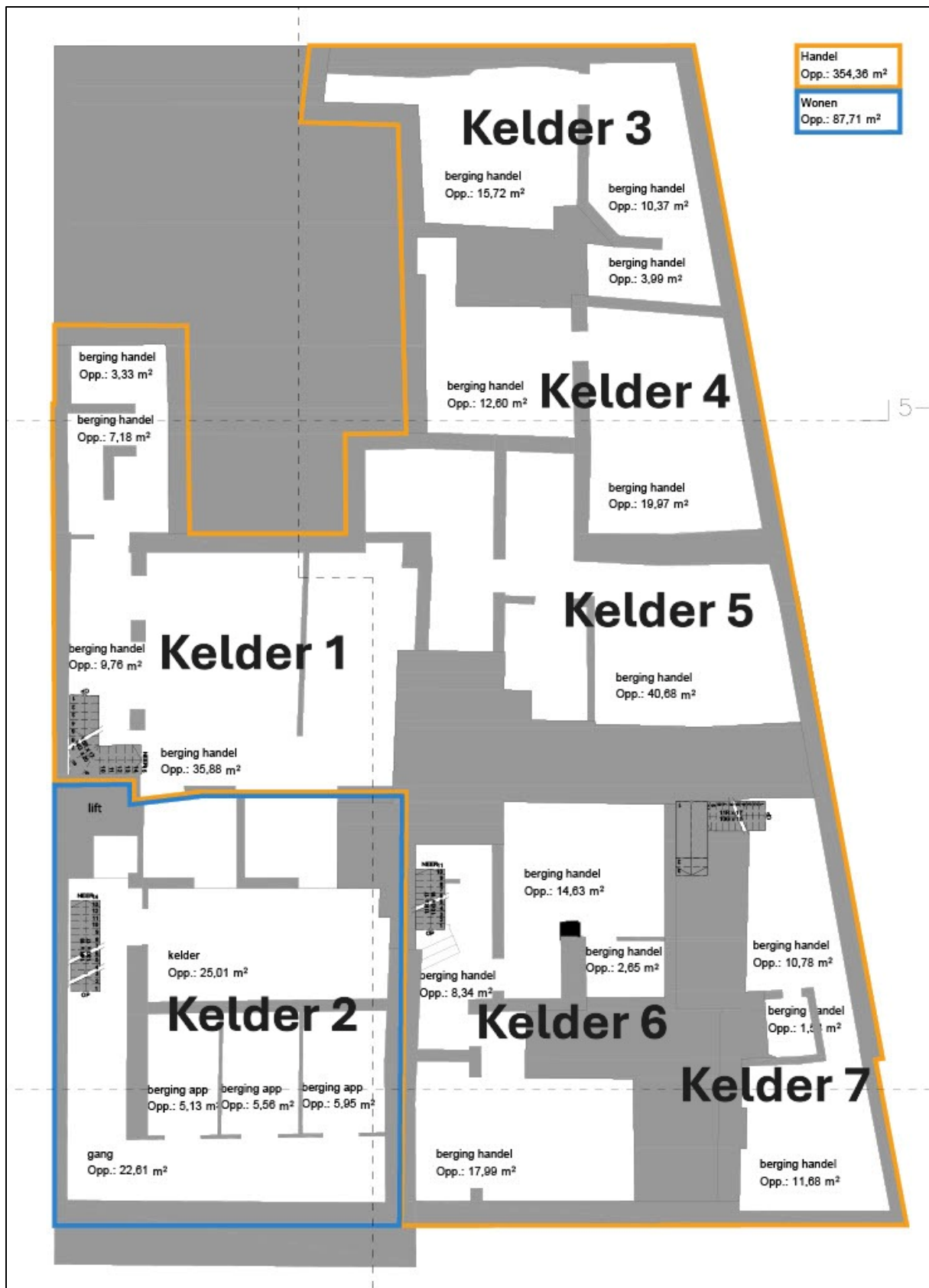

Figuur 12: Koer behorende bij huis Koophandelsplein 14-17 (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 13: Koer gelegen tussen de percelen Koophandelsplein en Schouwburgstraat 18-22 (Hofke ter Musse 2026)

De panden van het projectgebied hebben een verschillende bouw- en verbouwgeschiedenis. Per kelder (Figuur 13) zullen de reeds aanwezige verstoringen beschreven worden op basis van de beschikbare verbouwingsplannen en/of foto's.

Figuur 14: Grondplan bestaande toestand kelders projectgebied (Govaert-Vanhoutte architecten, 2026)

2.1.1 Kelder 1

Kelder 1 heeft een totale oppervlakte van 56,15 m².

Van deze kelder werden geen plannen gevonden. In de noordoostelijke hoek zit er een overwelfde gang die dicht is gemaakt. Op plannen uit 1938 (Figuur 33) wordt er op de gelijkvloerse ruimte daarboven een put aangeduid die verbinding maakt met een stadsriool die uitkomt in de Schouwburgstraat. Mogelijk gaf deze gang toegang tot het riool.

Figuur 15: Zicht op kelder 1 (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 16: Mogelijke toegang tot stadsriool (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 17: Vloertegels in Doornikse kalksteen (Hofke ter Musse 2026)

2.1.2 Kelder 2

Kelder 2 heeft een totale oppervlakte van 64,26 m².

In 1946 installeerde men een lift die ging tot in de kelder (Figuur 21). De recente lift gaat slechts tot het gelijkvloers en in de kelder werd de koker dicht gemetseld (Figuur 19). De lift situeerde zich in de noordoostelijke hoek van de kelder.

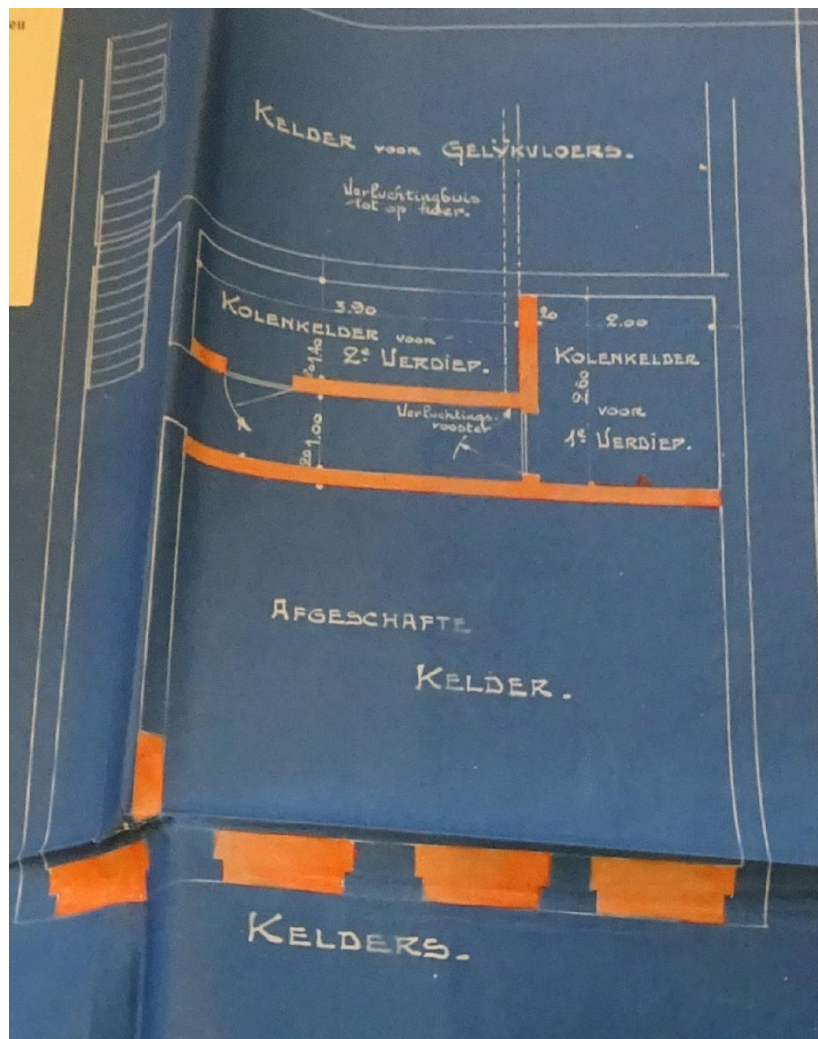
Figuur 18: Zicht op kelder 2 (Hofke ter Musse 2026)

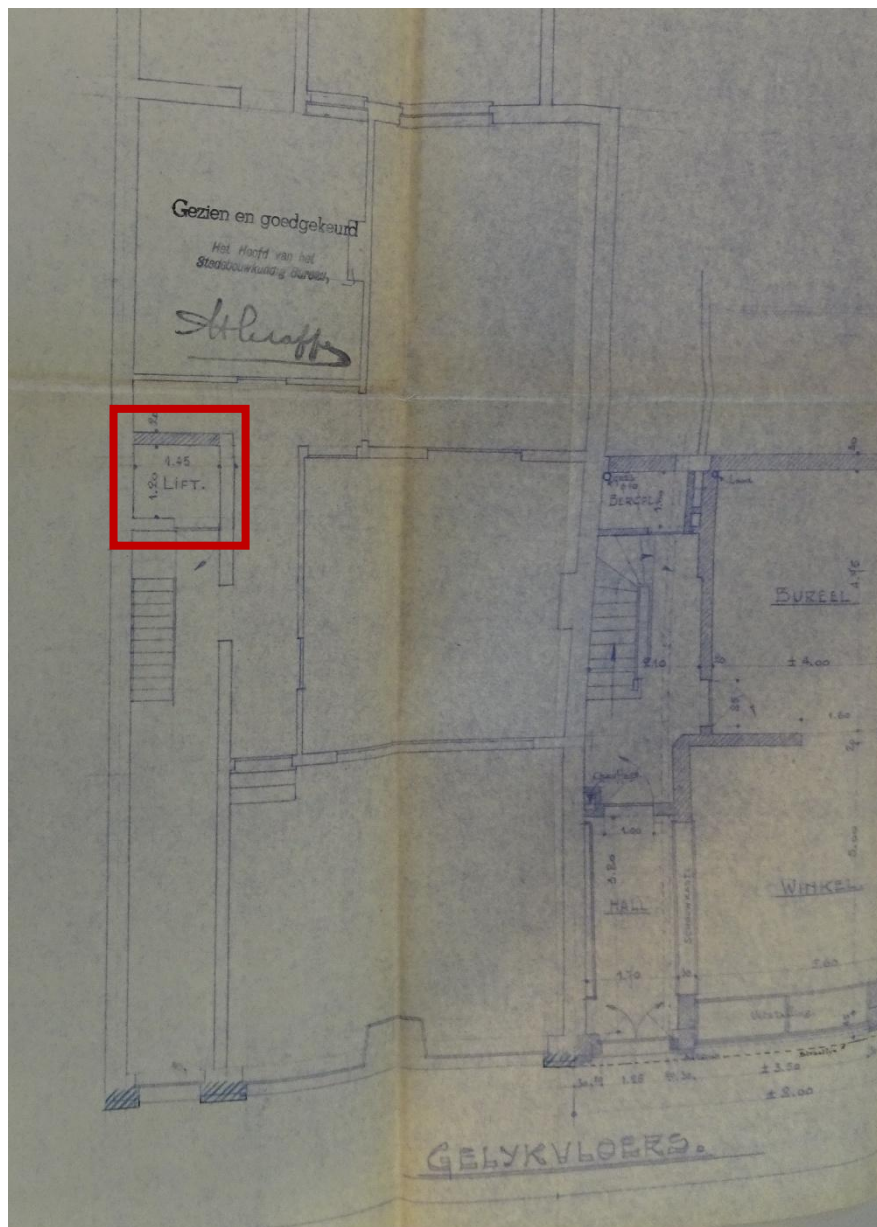
Figuur 19: Vloertegels in Doornikse kalksteen (Hofke ter Musse 2026)

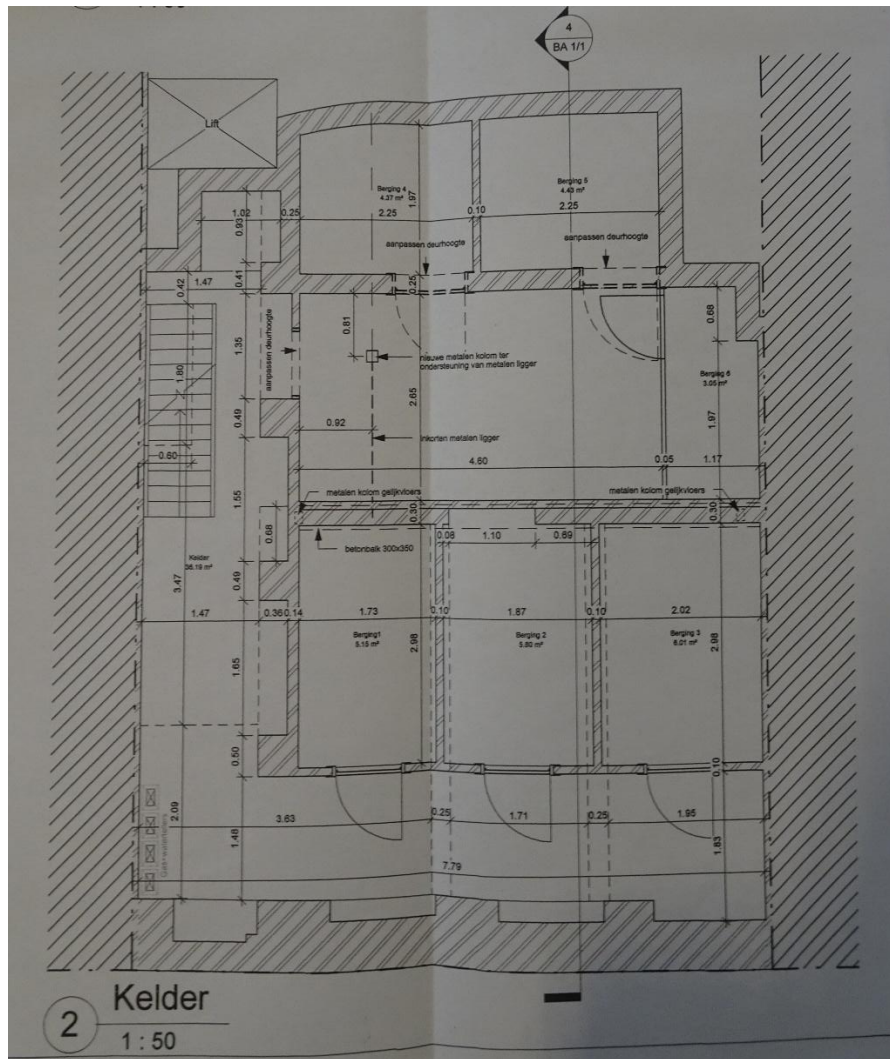
Figuur 20: Dicht gemetselde liftkoker uit 1946 (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 21: Kelder 2 verbouwingsplan 1938 (G12/1938/K/26 (Archief Gent))

Figuur 22: Plan 1946 met aanduiding lift (G12/1946/K/78, Archief Gent)

Figuur 23: Kelder 2 bestaande toestand 2011 (G12/2011/255, Archief Gent)

2.1.3 Kelder 3

Kelder 3 heeft een totale oppervlakte van 30,8 m². Van deze kelder werden geen plannen gevonden.

Figuur 24: Zicht op kelder 3 (Hofke ter Musse 2026)

2.1.4 Kelder 4

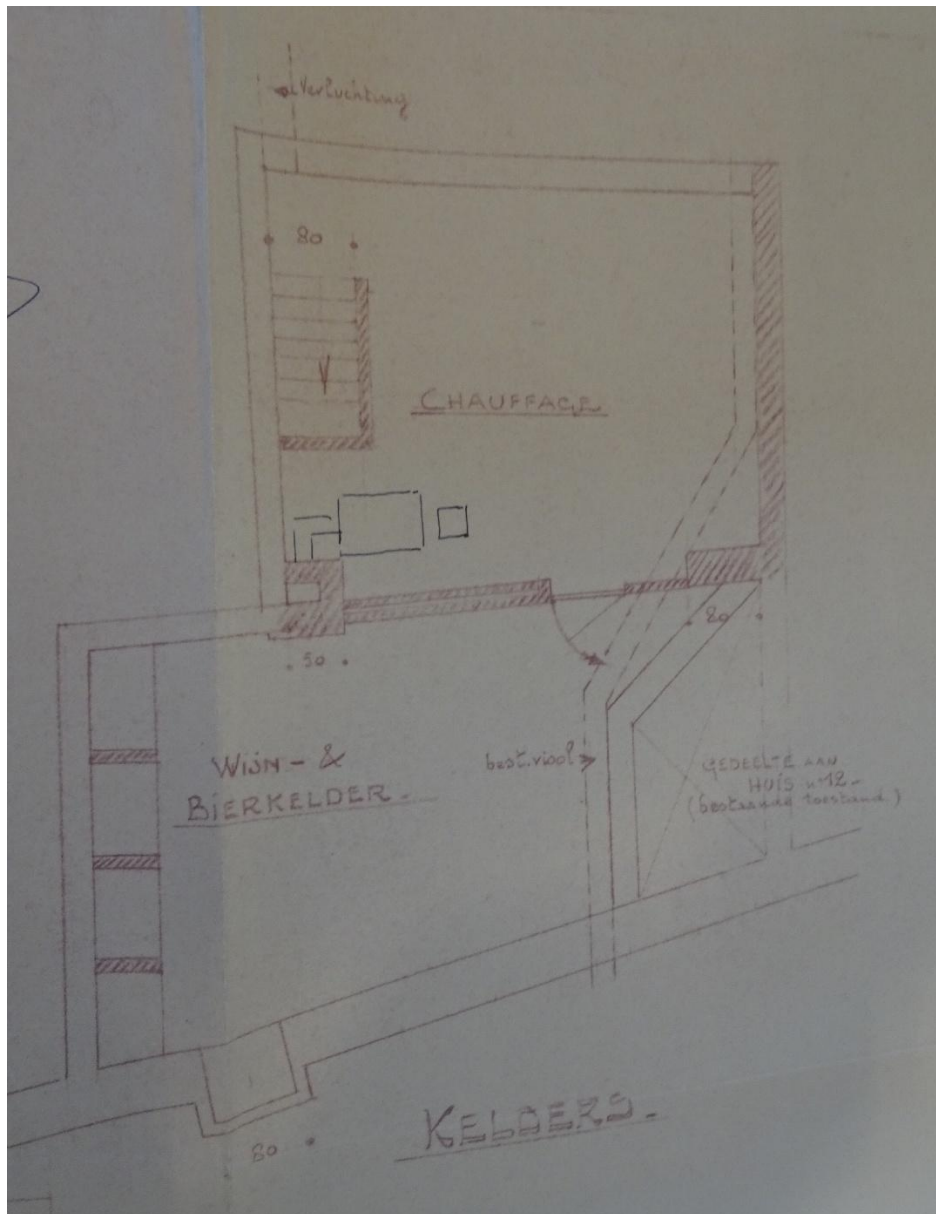
Kelder 4 heeft een totale oppervlakte van 32,57 m².

Langs de oostelijke muur wordt er een bestaande riool aangegeven die loopt naar de Schouwburgstraat. Deze staat ook aangegeven op plannen uit 1938 (cfr. Gelijkvloers: koer).

Figuur 25: Zicht op kelder 4 (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 26: Kelder 4 verbouwingsplannen 1952 (G12/1952/S/75, Archief Gent)

2.1.5 Kelder 5

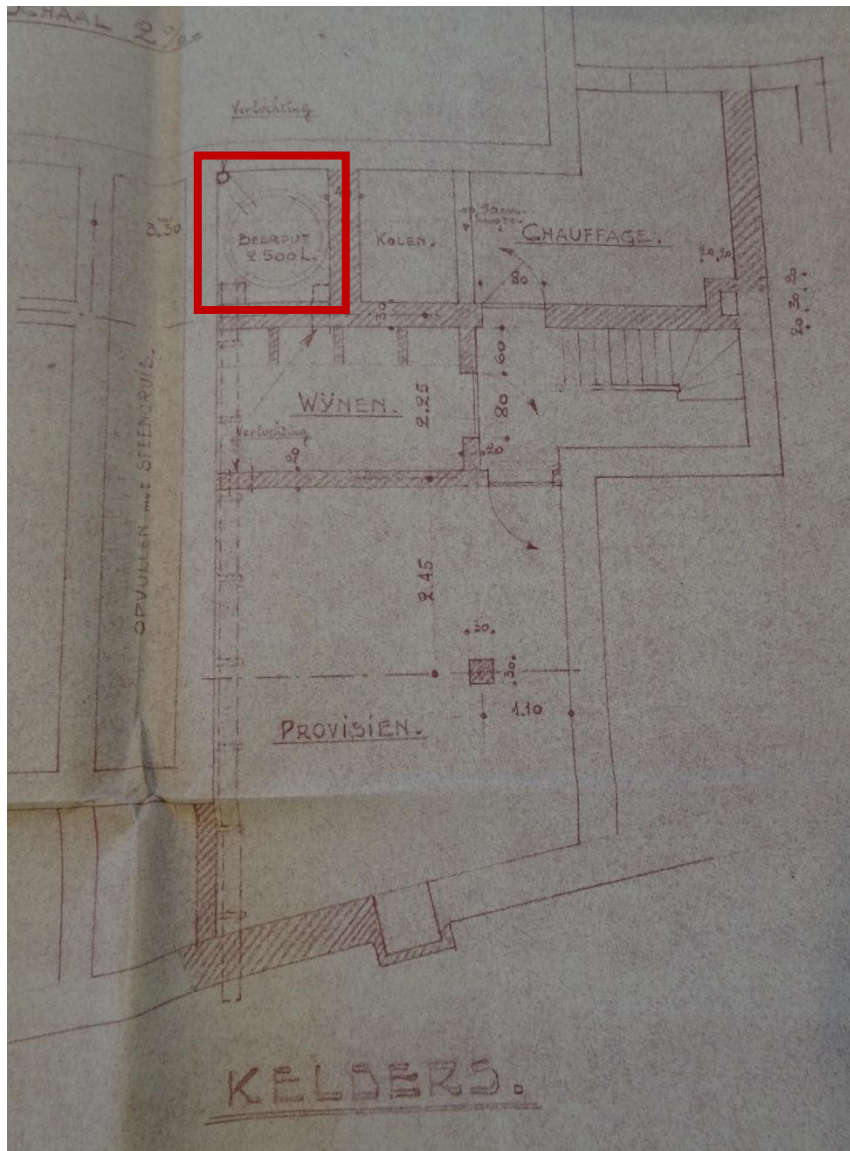
Kelder 5 heeft een totale oppervlakte van 40,68 m².

Op verbouwingsplannen van 1947 wordt er in de noordwestelijke hoek van de kelder een beerput aangeduid van 2500 L.

Figuur 27: Zicht op kelder 5 (Hofke ter Musse 2026)

Figuur 28: Kelder 5 plannen 1947 met aanduiding beerput (G12/1947/S/8, Archief Gent)

2.1.6 Kelder 6

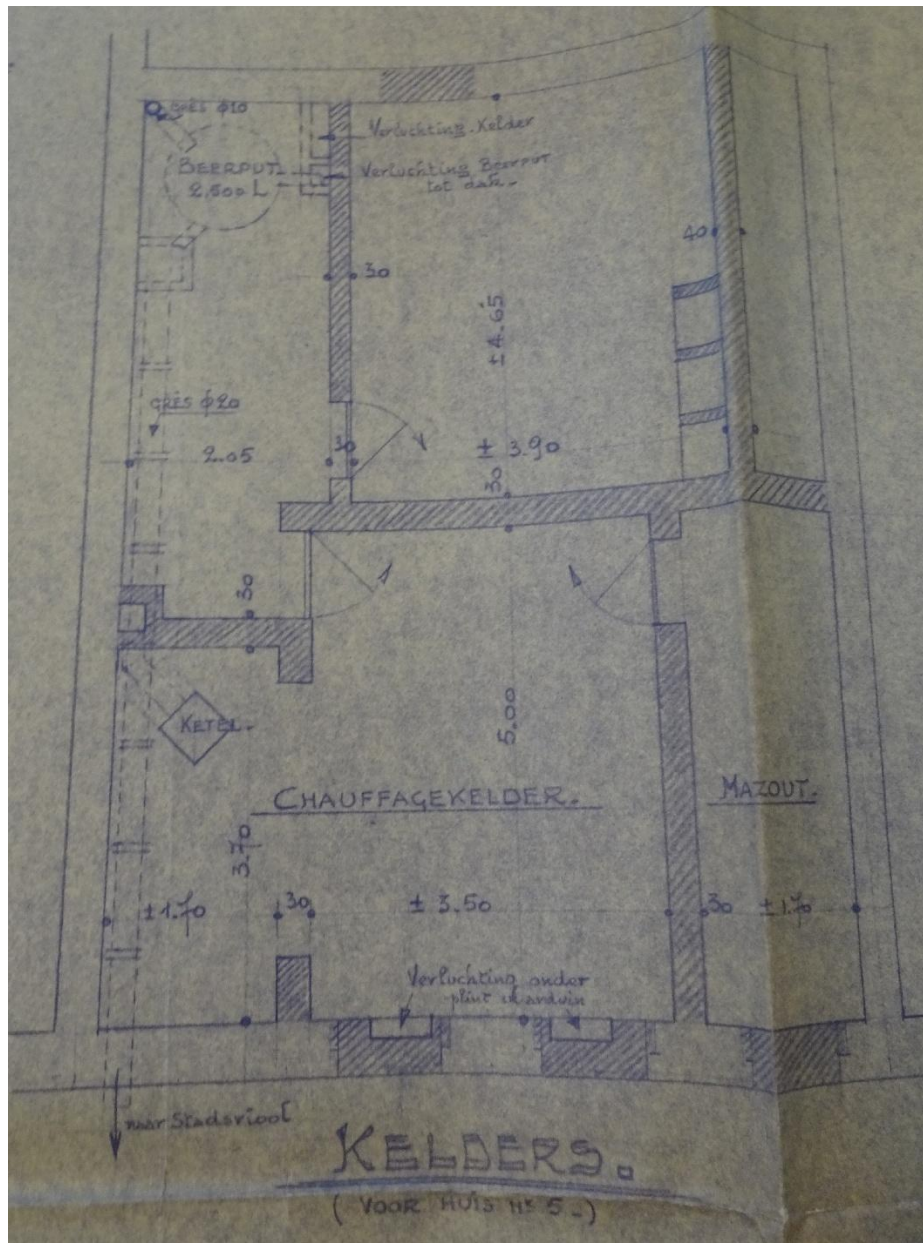
Kelder 6 heeft een totale oppervlakte van 43,61 m².

Op het verbouwingsplan van 1946 wordt een beerput van 2500 L aangeduid in de noordoostelijke hoek van de kelder. Via een buis gelegen langs de noordelijke muur wordt alles afgevoerd naar het stadsriool op het Koophandelsplein.

Figuur 29: Zicht op kelder 6 (Hofke ter Musse 2026)

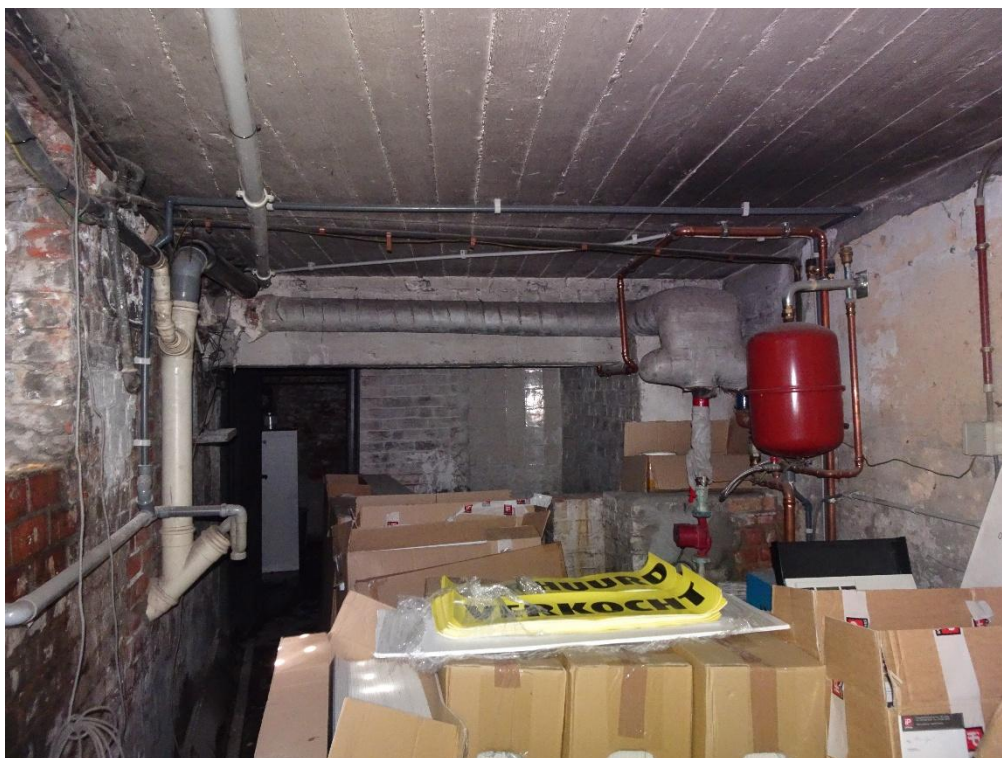

Figuur 30: Kelder 6 verbouwingsplan 1946 (G12/1946/K/78, Archief Gent)

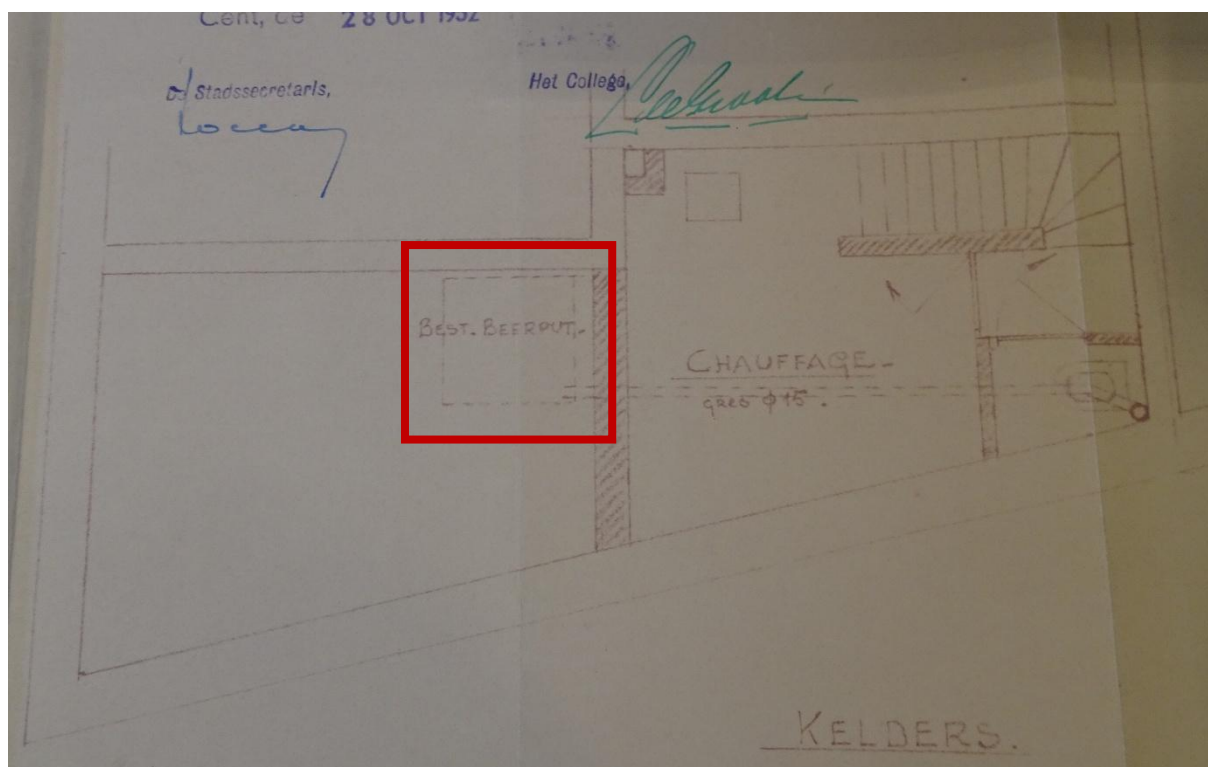
2.1.7 Kelder 7

Kelder 7 heeft een totale oppervlakte van ongeveer 24 m².

Op de verbouwingsplannen van 1952 staat er een bestaande beerput aangeduid, ongeveer centraal gelegen tegen de noordelijke muur. Er werd een aansluiting voorzien naar een toilet richting de zuidoostelijke hoek van de kelder.

Figuur 31: Zicht op kelder 7 (Hofke ter Musse 2026)

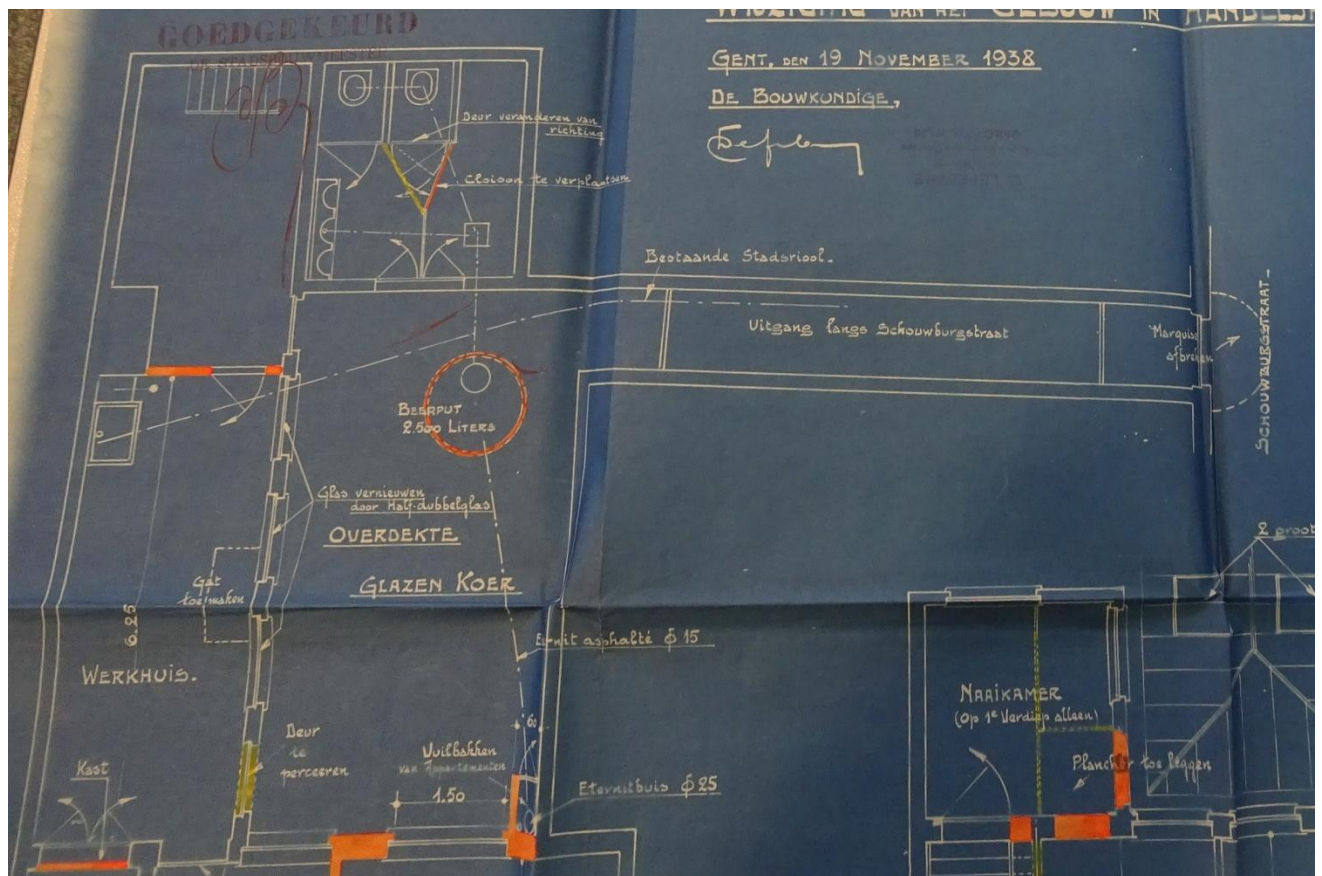

Figuur 32: Kelder 7 plannen 1952 met aanduiding bestaande beerput (G12/1952/S/66, Archief Gent)

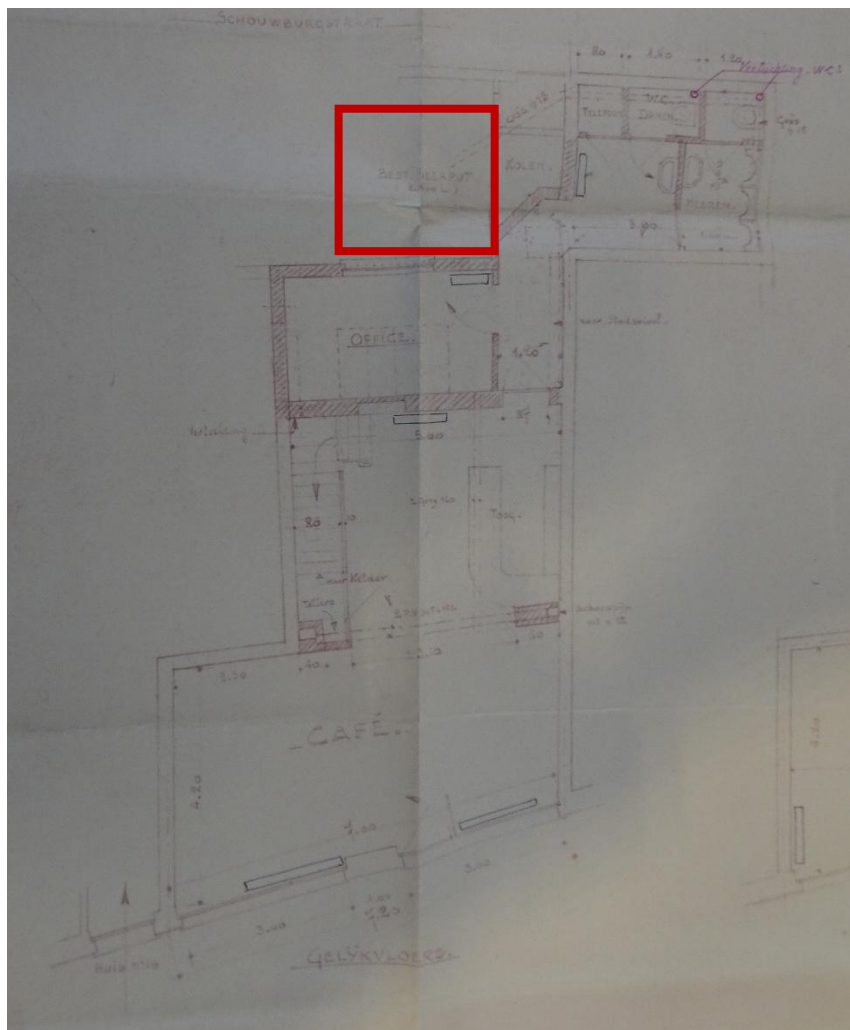
2.1.9 Gelijkvloers: koer

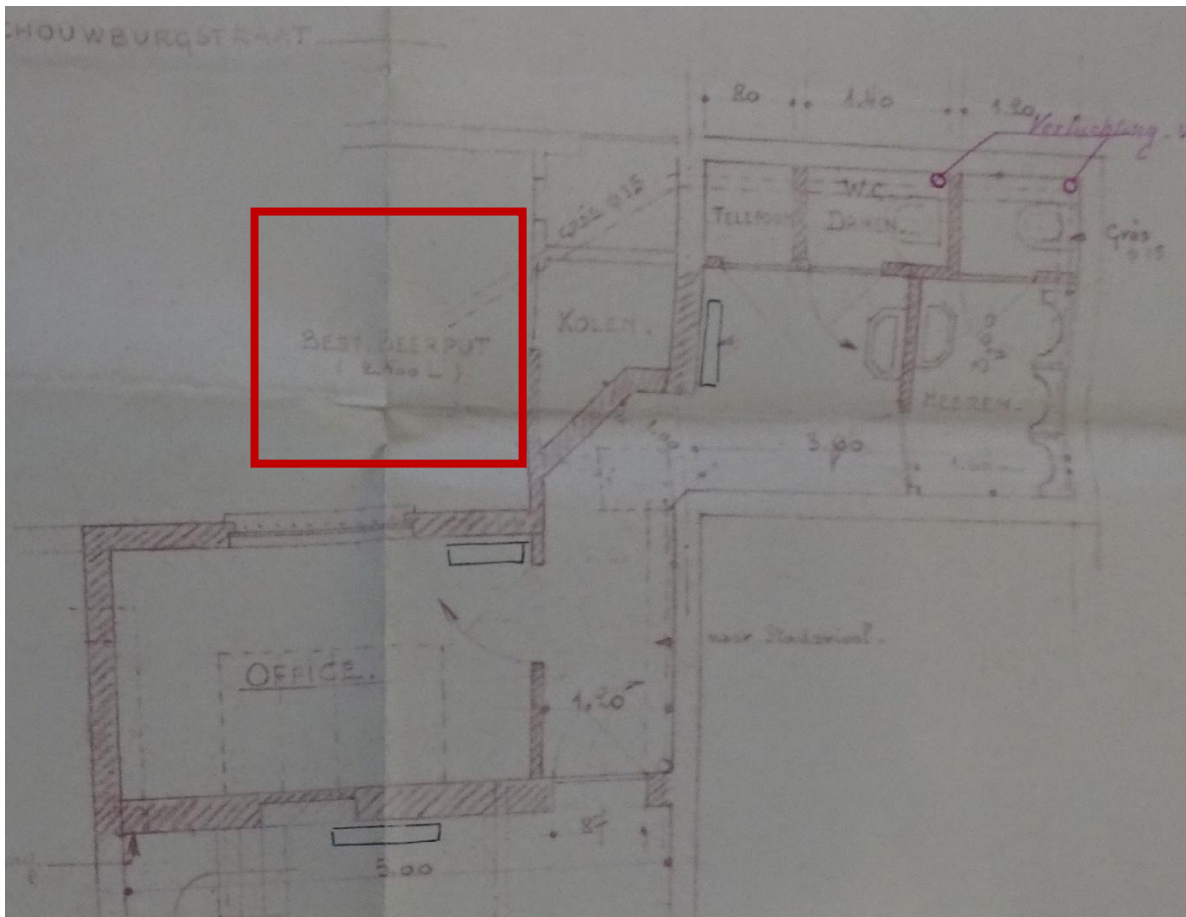
In 1938 plande men op de koer van huis Koophandelsplein 14-17 een beerput van 2500 L. Deze staat als bestaand aangeduid op de verbouwingsplannen van 1952 van huis Schouwburgstraat 16. Men heeft toen het sanitair blok daarop aangesloten (nu keuken Schouwburgstraat 16).

Er staat op de plannen van 1938 een bestaande stadsriool aangegeven die vertrekt vanuit de noordoostelijke hoek van kelder 1 en via de oostelijke muur van kelder 4 richting Schouwburgstraat loopt.

Figuur 33: Koer huis Koophandelsplein 14-17 toestand 1938 (G12/1938/K/26, Archief Gent)

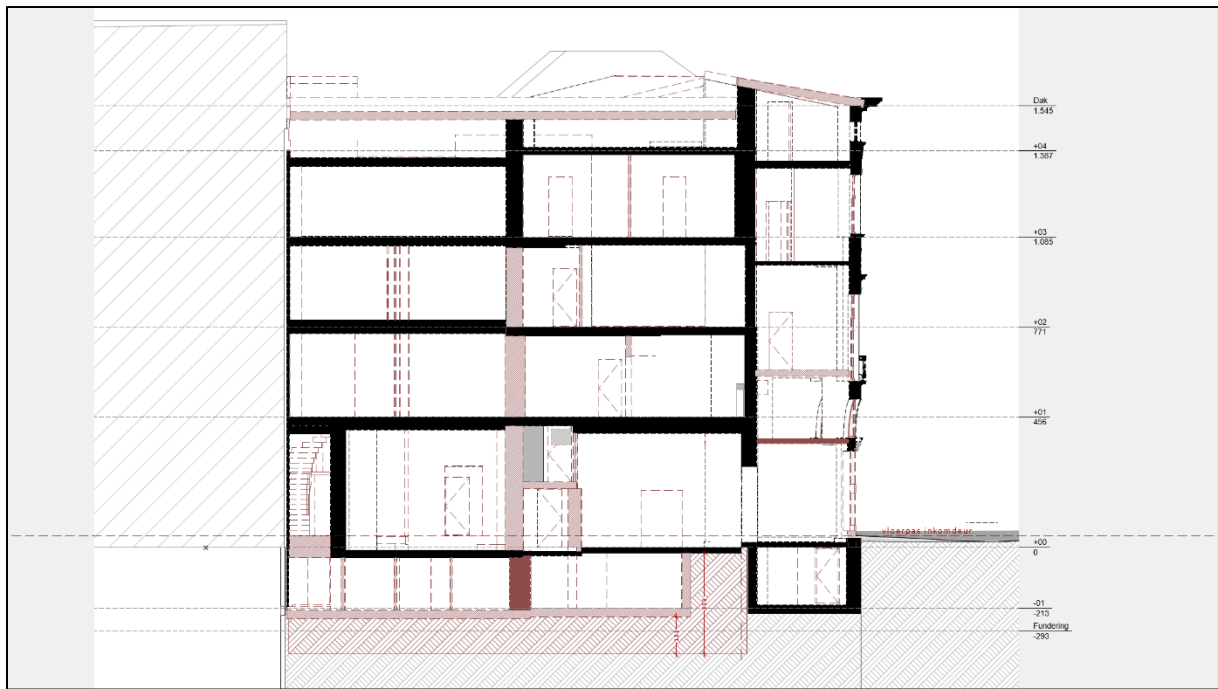

Figuur 34: Gelijkvloers plannen 1952 met aanduiding bestaande beerput uit 1938 (G12/1952/S/75, Archief Gent)

Er zijn zeker 4 beerputten waarvan er 3 zeker 2500 L zijn. In deze zones wordt de huidige verstoringsdiepte geschat op -2,5 m onder het vloerniveau van de kelders. Er is één liftkoker uit 1946 die een mogelijke verstoringsdiepte heeft achtergelaten van -1 à 1,5 m onder het vloerniveau van de kelder. Er staat een stadsriool aangegeven op de plannen van 1938, mogelijk een 19de eeuwse (bakstenen overwelfde riool?) uit de periode van de bouw van de woningen, die een mogelijke verstoringsdiepte heeft van -2 à 2,5 m onder het maaiveld.

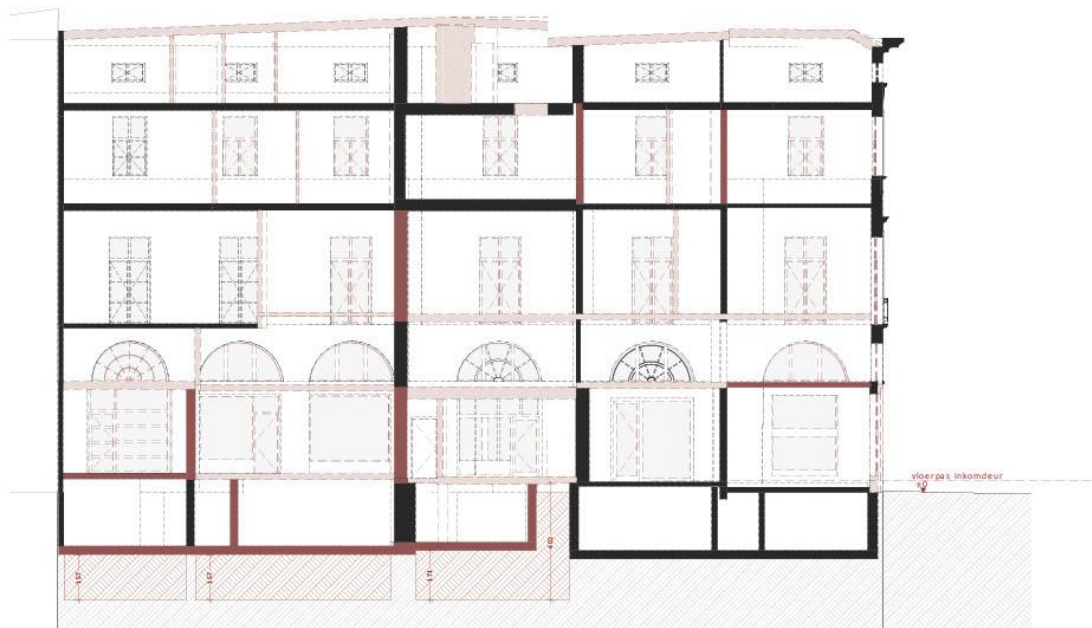
De bestaande funderingen zitten op een diepte van -293 cm gemeten vanaf het nulpunt aangegeven op de snede (Figuur 35). De huidige kelderniveaus zitten op -213 cm ten opzichte van het nulpunt.

Figuur 35: Bestaande toestand westelijke gevel Koophandelsplein (Govaert-Vanhoutte architecten, 2026)

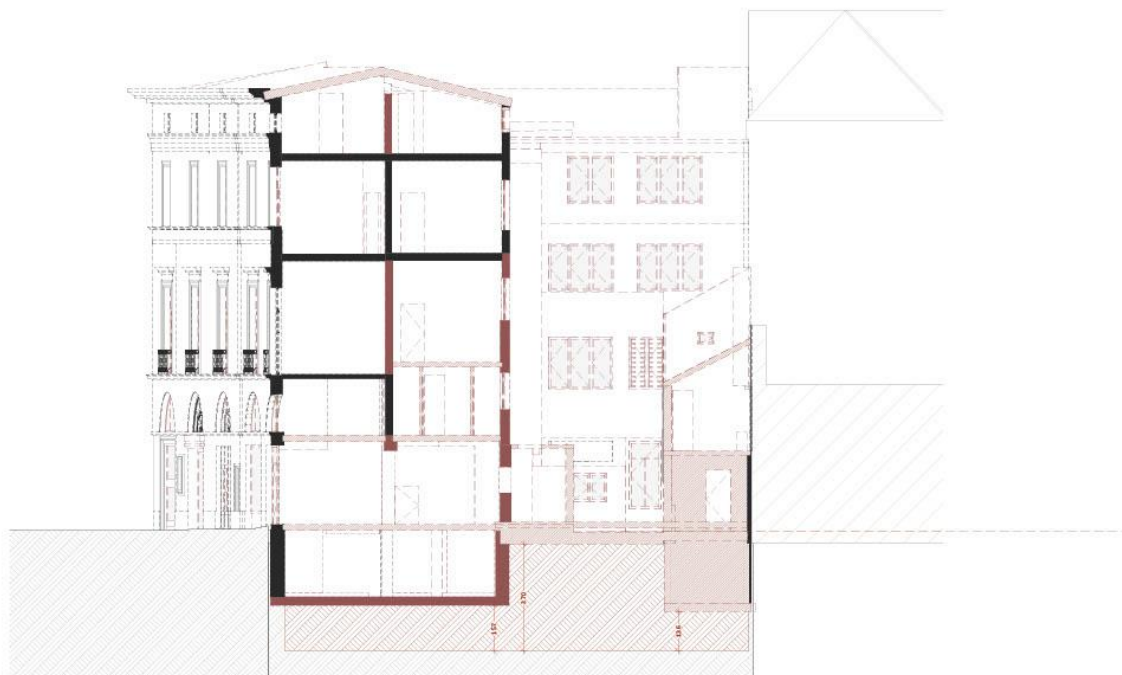
2.2 Toekomstige situatie

Het complex op de hoek van het Koophandelsplein met de Schouwburgstraat, bestaande uit zes burgerhuizen, zal worden verbouwd tot een winkelpand met atelier en appartementen. De verbouwingswerken houden enerzijds de afbraak in van delen van het opgaand (historisch) muurwerk en anderzijds wordt het terrein onder bestaand kelderniveau grotendeels afgegraven voor het installeren van twee liften, fietsenstallingen, technische ruimtes en sanitaire voorzieningen. Zones die niet door kelders worden verstoord worden ook afgegraven (oa funderingen). In totaal zal een oppervlakte van 429,64 m² worden afgegraven.

GBK 24/06/2026
PERPETUAL INVEST AFD. GENT 3DE ADELING, 3E CITE SECTIE C, NR. 900, 901, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910
WINGSLAND BOUWERIE
Schaal 1:100

Figuur 36: Nieuwe toestand zuidelijke gevel, Schouwburgstraat (Govaert-Vanhoutte architecten, 2026)

GBK 24/06/2026
PERPETUAL INVEST AFD. GENT 3DE ADELING, 3E CITE SECTIE C, NR. 900, 901, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910
WINGSLAND BOUWERIE
Schaal 1:100

Figuur 37: Nieuwe toestand oostelijke gevel (Govaert-Vanhoutte architecten, 2026)

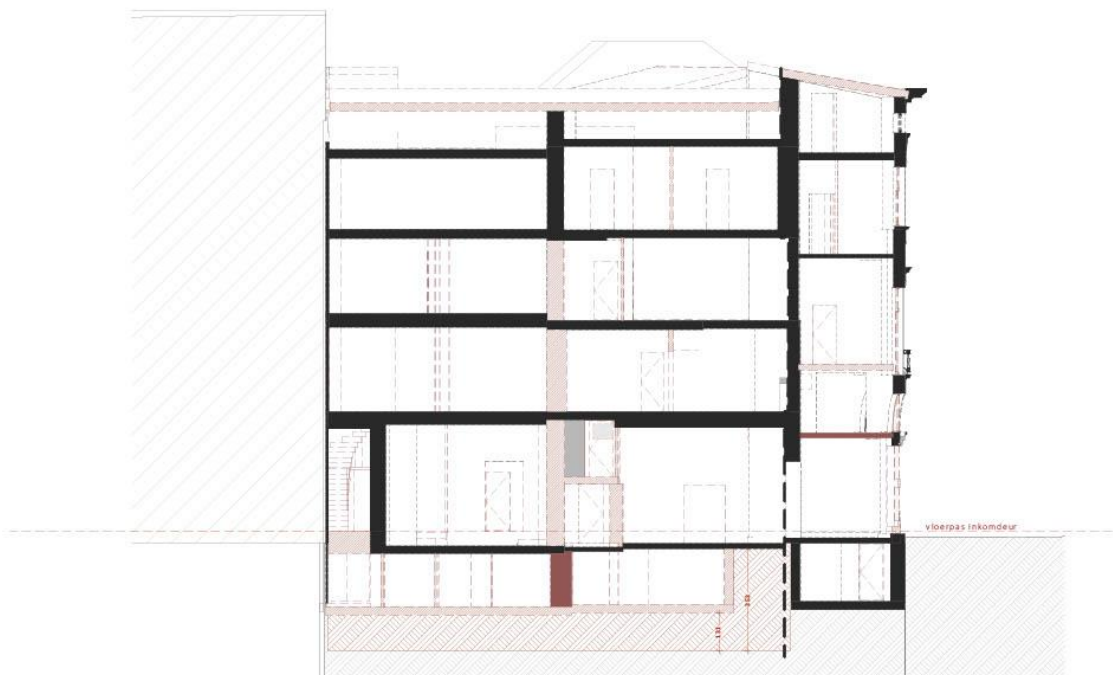
GBK

24/06/2026
PERPETUAL INVEST

AFD. GENT 3DE ARDELING, SECTIE SECTIE C, NL 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908

WINKELPAND BOUWERIE
Schaal A 1:100

Figuur 38: Nieuwe toestand noordelijke gevel (Govaert-Vanhoutte architecten, 2026)

GBK

24/06/2026
PERPETUAL INVEST

AFD. GENT 3DE ARDELING, SECTIE SECTIE C, NL 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908

WINKELPAND BOUWERIE
Schaal 1:100

Ter hoogte van kelder 1 wordt het bestaande vloerniveau voor het grootste gedeelte, 66,78 m², afgegraven op een diepte van -136 cm. In de noordwestelijke hoek wordt een zone van 4,55 m² op -104 cm afgegraven. Langs de noordelijke muur is er een zone met een oppervlakte van 9,03 m² die op -236 cm zal worden uitgegraven ten opzichte van het bestaande niveau. In de zuidwestelijke kelderhoek wordt een zone van 1,08 m² op -236 cm en een zone van 2,44 m² op -124 cm afgegraven.

Ter hoogte van kelder 2 wordt er voor een oppervlakte van 55,68 m² vanaf het bestaande vloerniveau afgegraven op een diepte van -124 cm voor een fietsenstalling. In de zuidoostelijke hoek wordt er dieper gegraven ten behoeve van een lift, -222 cm in een zone van 6,66 m².

Kelder 3 en 4 worden op -157 cm afgegraven ten opzichte van het bestaande kelderniveau in een zone met een oppervlakte van 71,5 m². In de noordwestelijke hoek van kelder 3 wordt een zone van 6,24 m² afgegraven op -257 cm ten behoeve van een lift.

Kelder 5 wordt over zijn volledige oppervlakte van 51,48 m² afgegraven op -171 cm ten opzichte van zijn vloerniveau ten behoeve van een sanitaire ruimte.

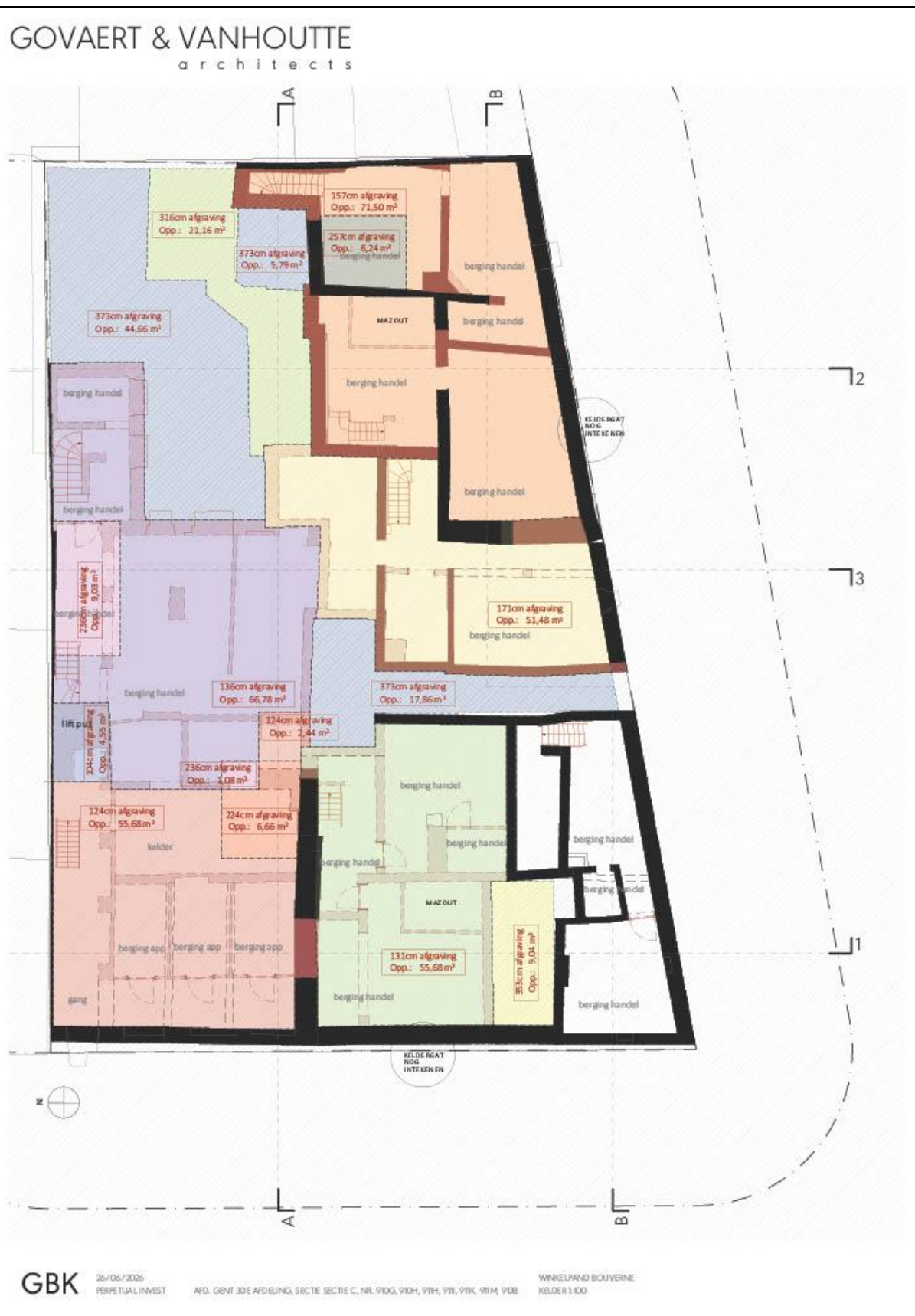
Kelder 6 wordt over een oppervlakte van 55,68 m² afgegraven op een diepte van -131 cm ten opzichte van het huidige niveau ten voordele van een technische ruimte.

In kelder 7 worden er regenwaterputten geïnstalleerd. Hierbij zal het bestaande niveau echter niet worden aangetast.

In de noordoostelijke hoek van het perceel ter hoogte van een open koer en enkele bijgebouwen zal er een zone van 44,66 m² worden afgegraven op -373 cm, een zone van 21,16 m² op -316 cm en een zone van 5,79 m² op -373 cm gemeten vanaf het maaiveld.

Een zone tussen kelder 5 en kelders 6 en 7 zal over een oppervlakte van 37,86 m² worden afgegraven op een diepte van -373 cm gemeten vanaf het maaiveld.

Een laatste zone van 9,04 m² gelegen tussen kelders 6 en 7 zal op een diepte van -353 cm worden afgegraven vanaf het maaiveld (Figuur 41).

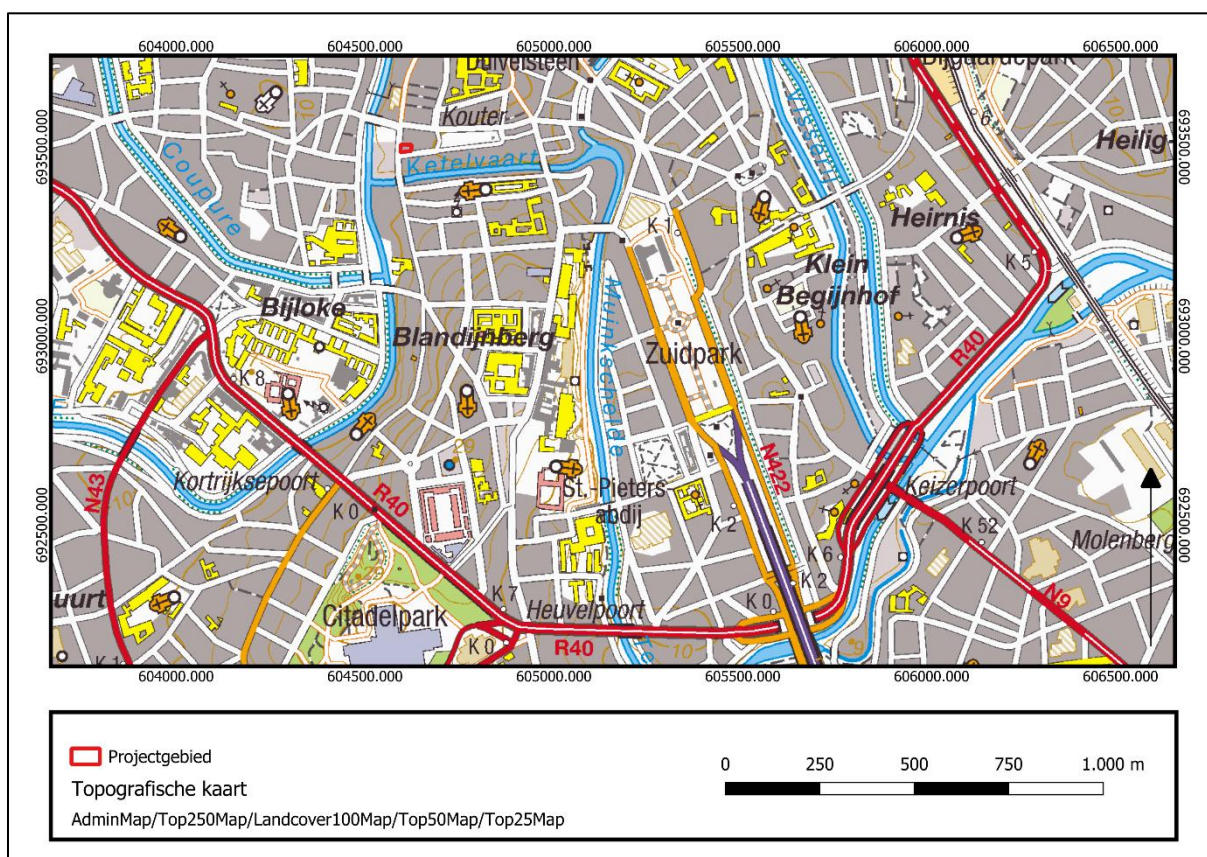

Figuur 40: Grondplan kelderniveau bestaande toestand met aanduiding verstoringsdieptes (Govaert-Vanhoutte architecten, 2026)

3. Landschappelijke analyse

3.1 Topografische situering

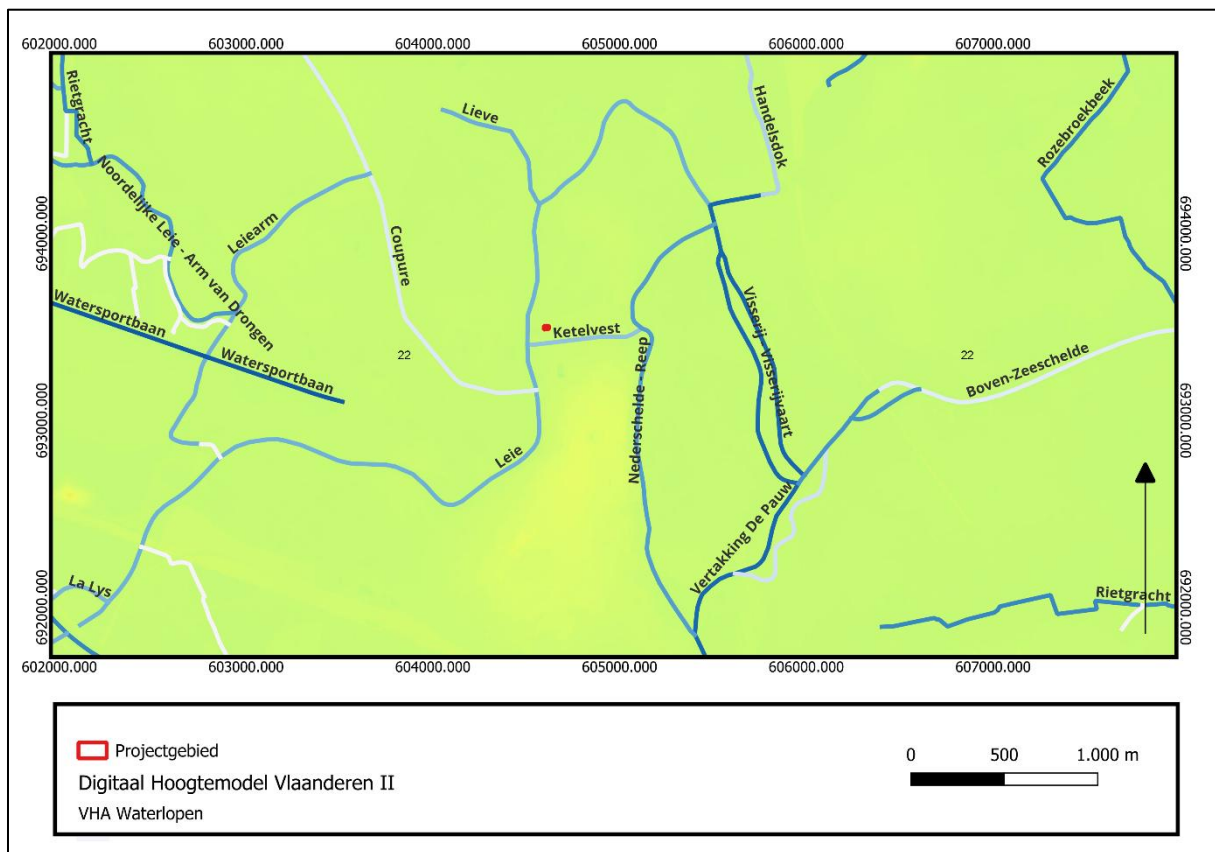
Gent is gelegen in het centrum van de provincie Oost-Vlaanderen en is meteen ook de grootste stad binnen deze provincie. Ze bevindt zich tussen 4 andere grote steden: Brugge in het noordwesten, Rijsel in het zuidwesten, Brussel in het zuidoosten en Antwerpen in het noordoosten. Gent bestaat uit 14 deelgemeenten: Gent-Centrum, Mariakerke, Drongen, Wondelgem, Sint-Amandsberg, Oostakker, Desteldonk, Mendonk, Sint-Kruis-Winkel, Gentbrugge, Ledeberg, Afsnee, Sint-Denijs-Westrem en Zwijnaarde. Gent wordt in het noorden begrensd door de gemeente Zelzate, in het noordwesten door Evergem en Lovendegem, in het westen door Nevele, in het zuidwesten door De Pinte, in het zuidoosten door Merelbeke en Melle, in het oosten door Destelbergen en in het noordoosten door Wachtebeke en Lochristi.

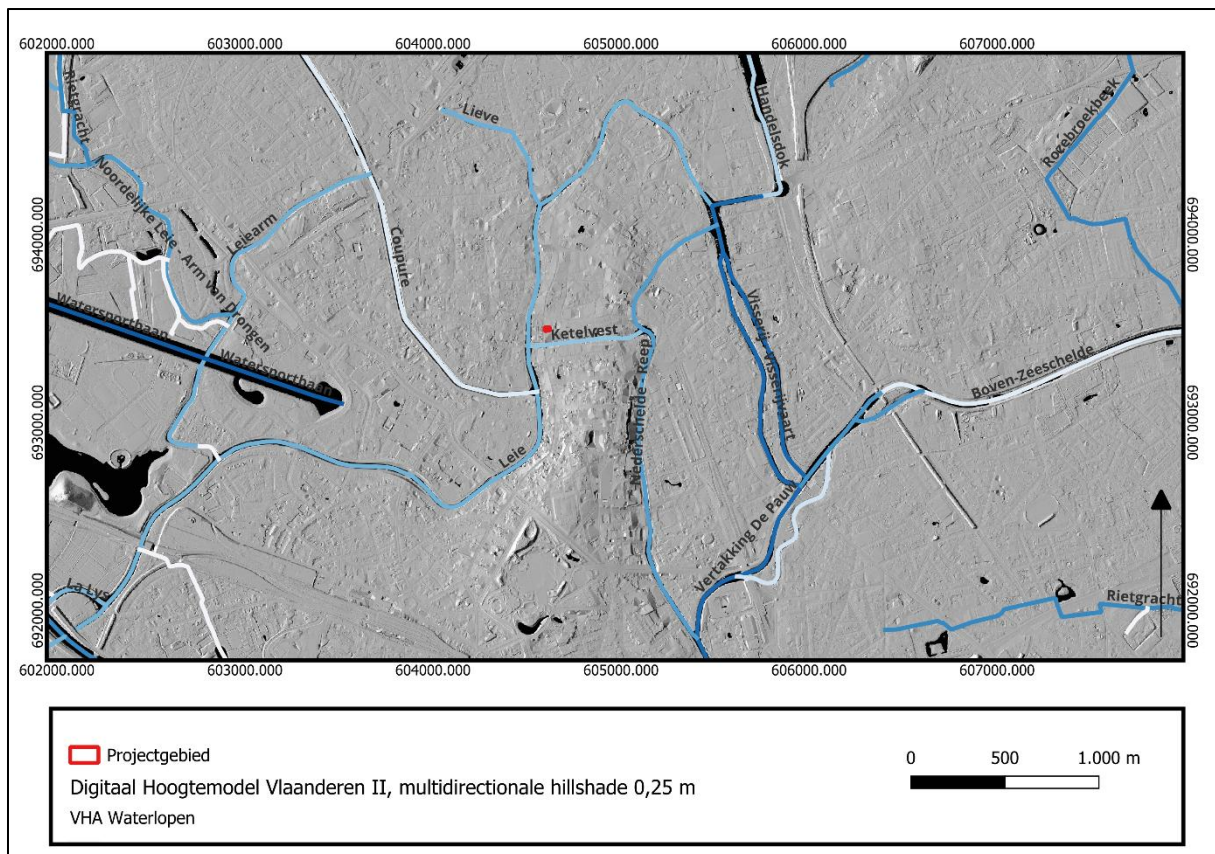
Figuur 42: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied

Gent is gelegen in de noordelijke laagvlakte van België met een licht golvend reliëf dat nergens boven de + 50 TAW uitkomt. De stad is zeer gunstig gelegen aan de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. De Leie ligt op ongeveer 80 m ten westen van het onderzoeksgebied. Het grondgebied bestaat enerzijds uit de droge en zandachtige Blandinusberg (ongeveer + 29 TAW) en anderzijds uit een vochtige moerassige dalbodem gelegen ten noorden van de Blandinusberg. Het onderzoeksgebied bevindt zich in dit dalbodemgebied maar net op de grens met de zandrug. Deze dalbodem heeft sinds het

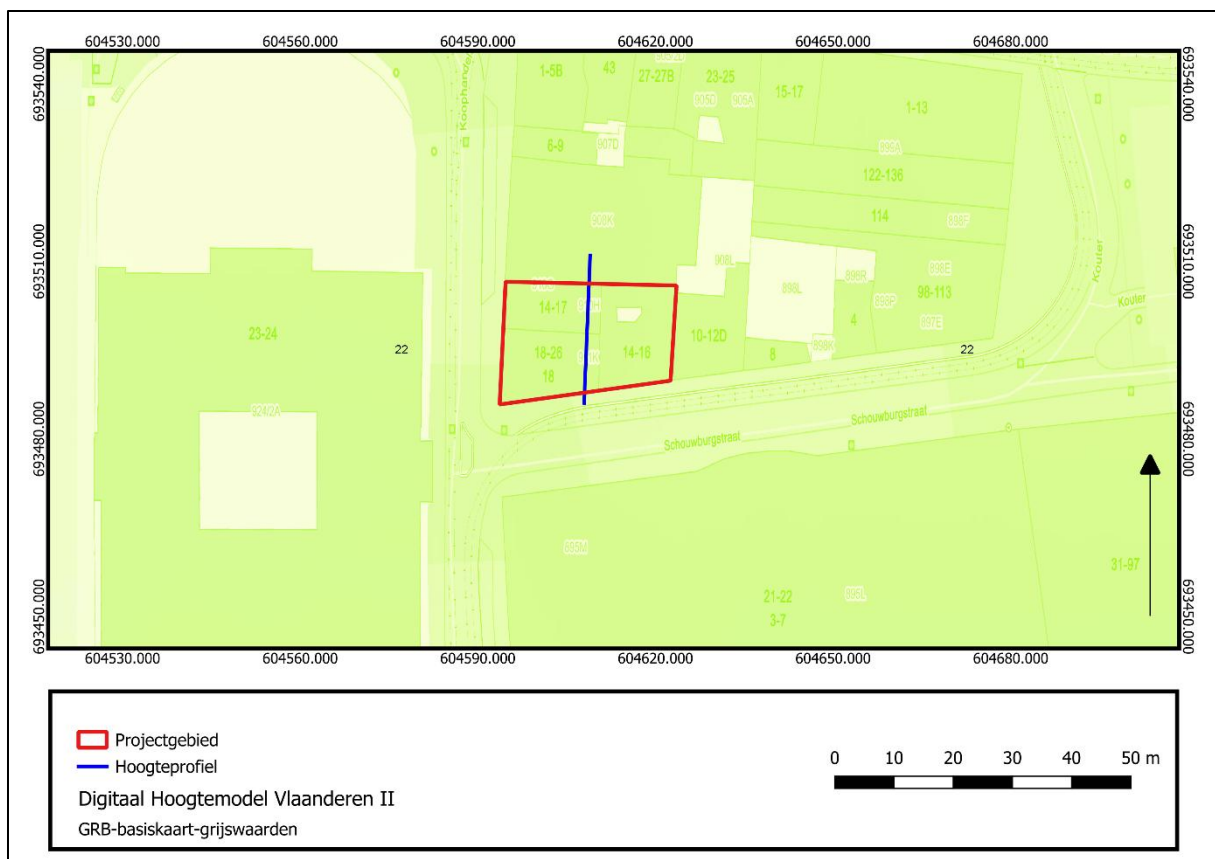
ontstaan van de stad veel wijzigingen ondergaan. Vroeger werd dit gebied gekenmerkt door het grote aantal vertakkingen van waterlopen, waardoor de lage stad een amalgaam was van onregelmatig gevormde eilandjes. Deze vertakkingen werden nog aangevuld met kunstmatig gegraven grachten zoals de 11de eeuwse Ketelvest die een 67-tal meter ten noorden van het studiegebied ligt en de Leie met de Schelde verbindt. Ten noordwesten van het plangebied ligt de Lieve, een kanaal gegraven in de 13de eeuw om een gemakkelijke verbinding met de Noordzee te verzekeren. In de dalbodem zijn tevens een aantal hoger gelegen zandheuveld bewaard gebleven. De belangrijkste is de heuvelrug die begint aan de Kouder, gelegen op een 100-tal meter ten oosten van het projectgebied, en loopt over de Kalandenberg naar de Zandberg, waar ze haar hoogste punt (+ 13,84 TAW) bereikt. Het onderzoeksgebied zelf ligt op een hoogte van ongeveer + 9 TAW. De heuvelrug strekt zich vervolgens verder uit over de Hoogpoort om langzaam neer te dalen naar de Leie-oever.

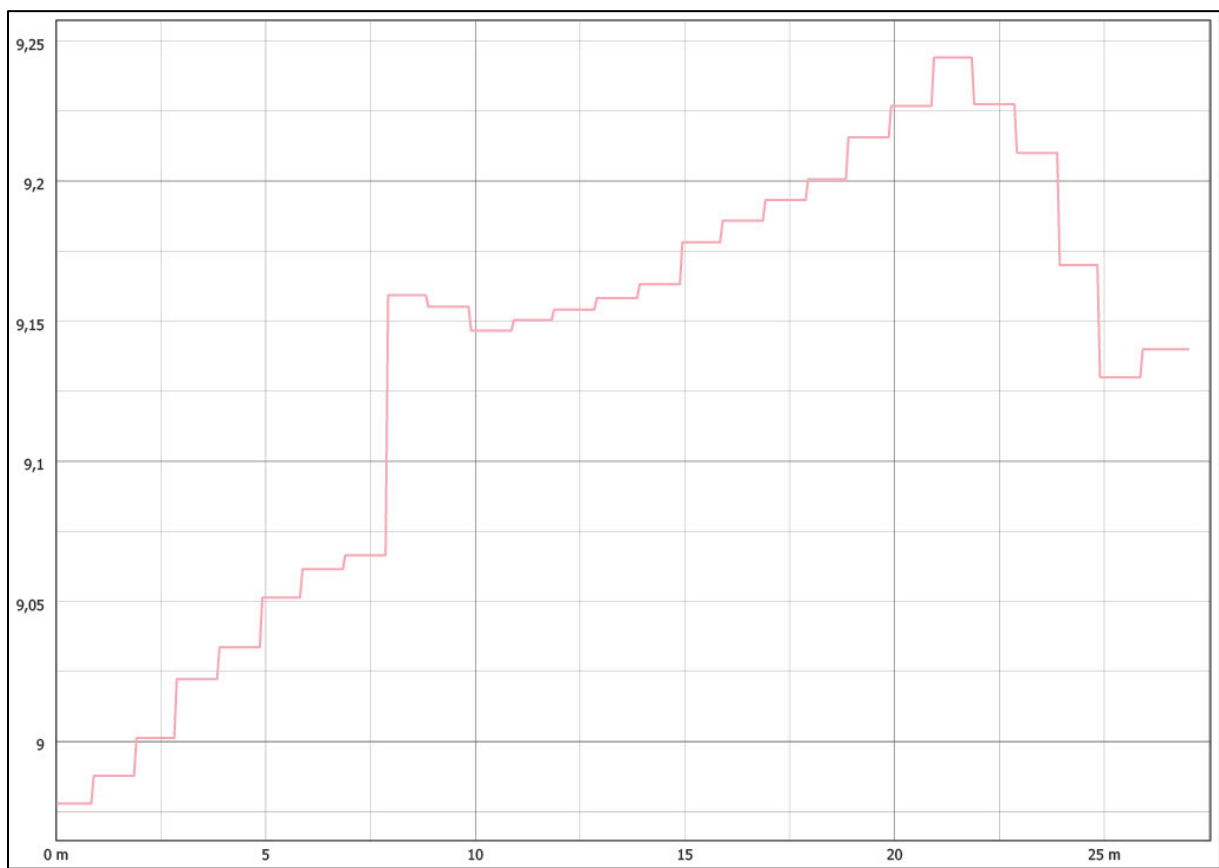
Figuur 43: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied en de waterlopen

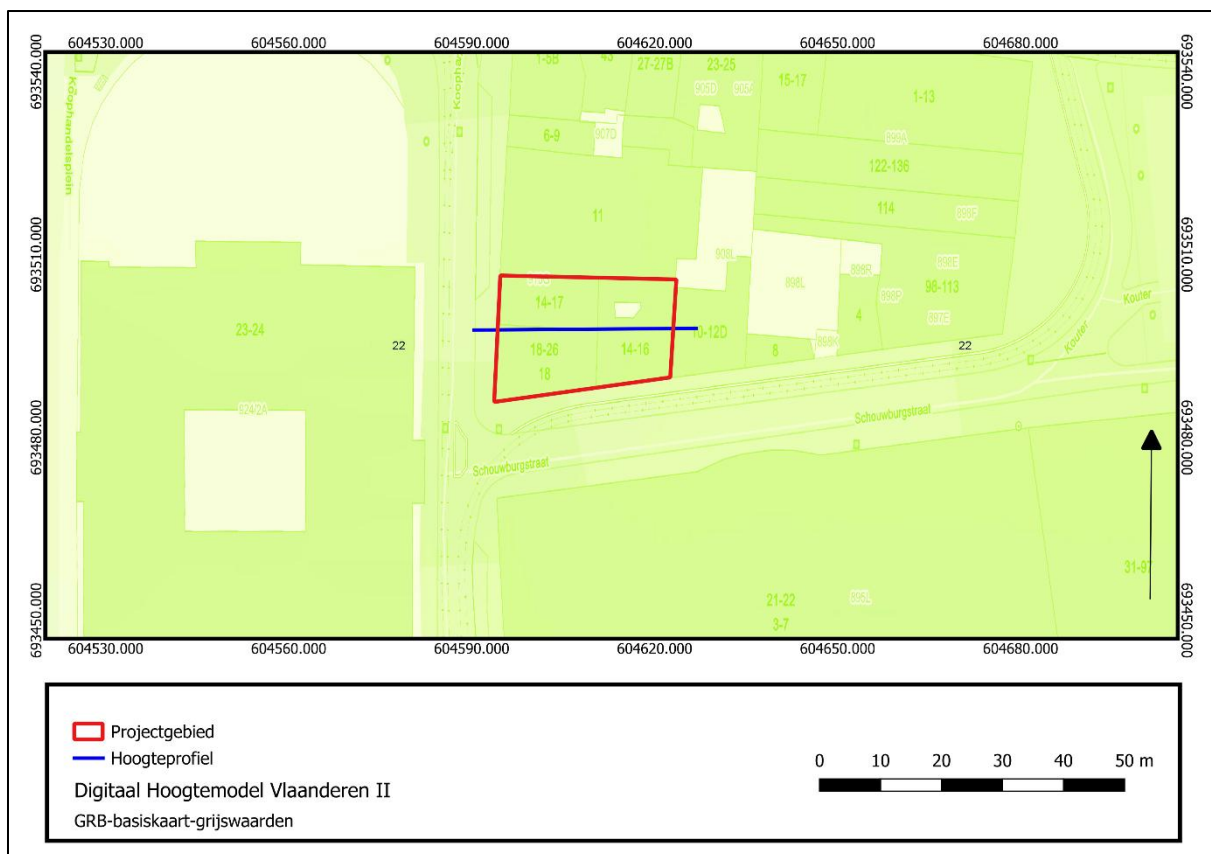
Figuur 44: Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, hillshade 0,25 m met aanduiding van het projectgebied en de waterlopen

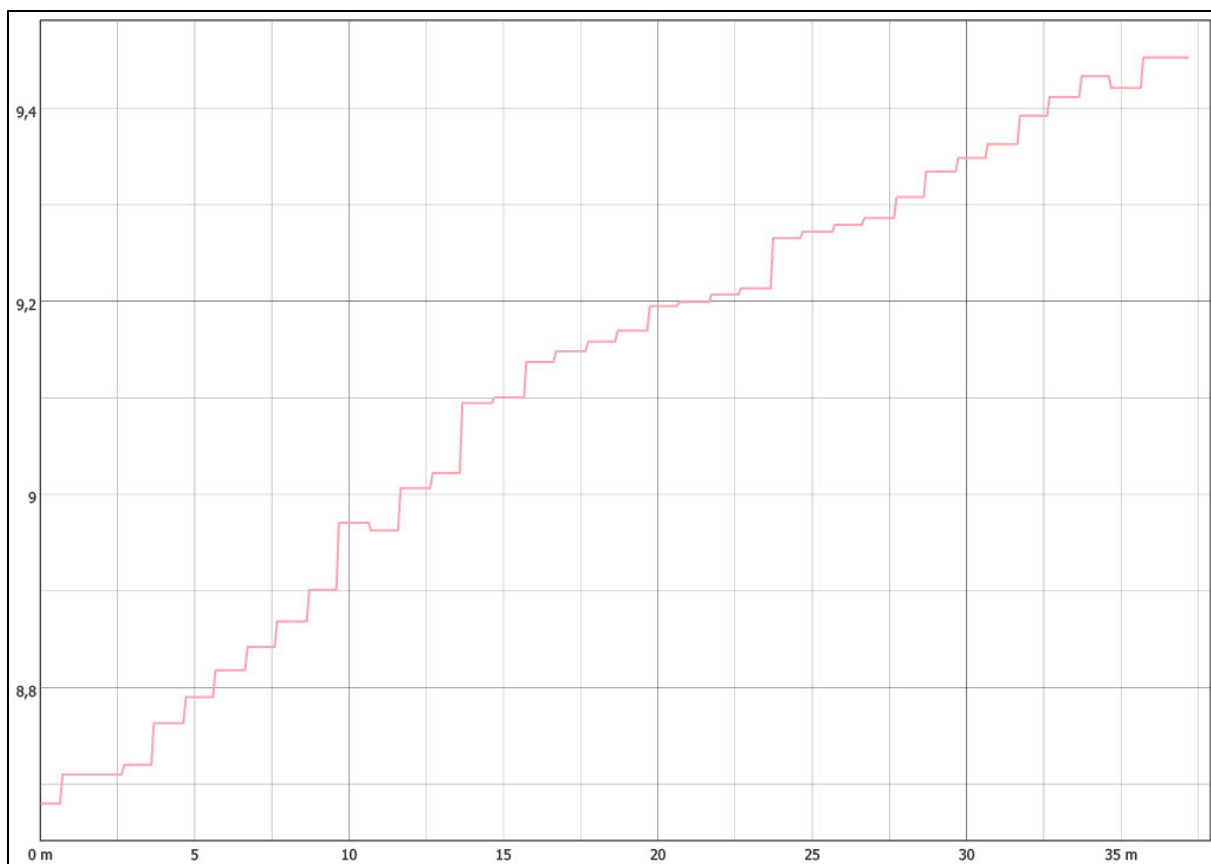
Figuur 45: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofiel N-Z

Figuur 46: Hoogteprofiel N-Z

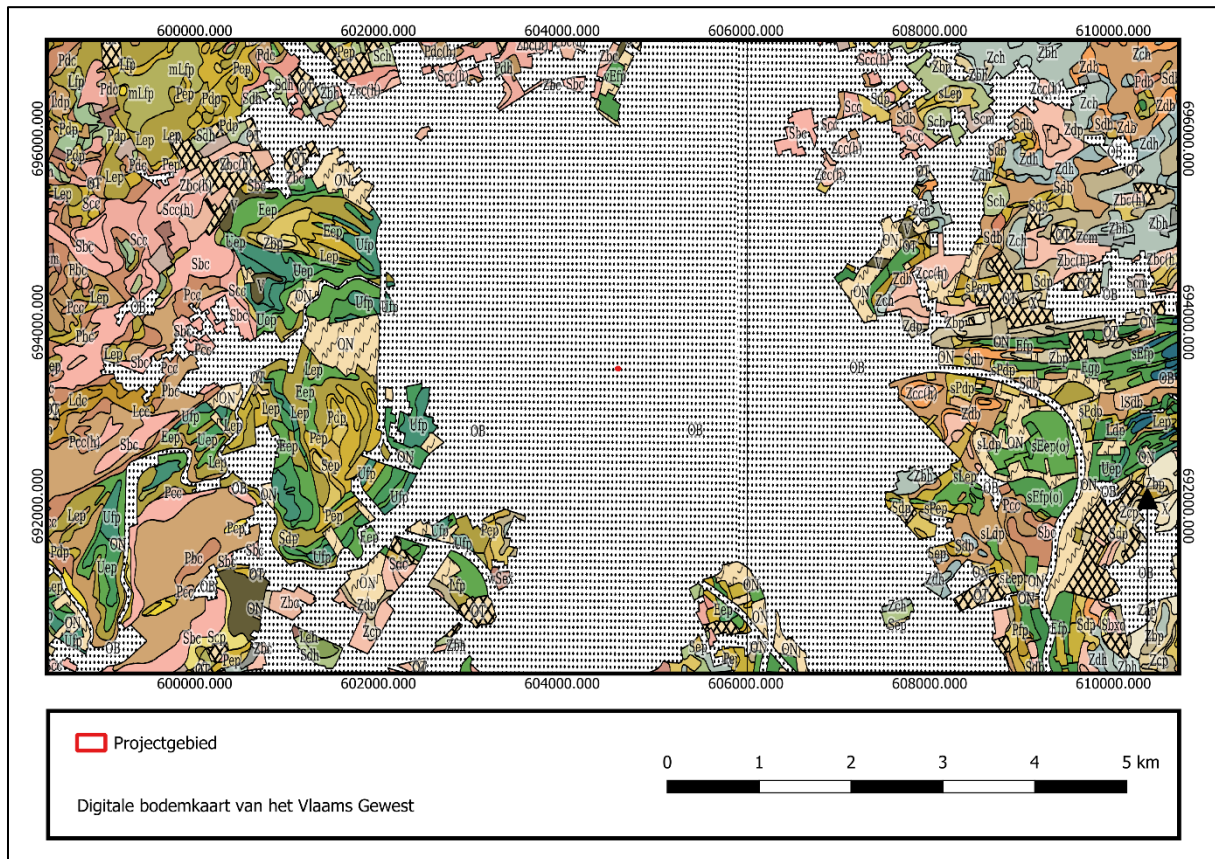
Figuur 47: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofiel O-W

Figuur 48: Hoogteprofiel O-W

3.2 Bodemkundige situering

Gent hoort bodemkundig tot de zandleemstreek. Het projectgebied zelf bevindt zich in bebouwd gebied. Het ligt aan de rand tussen de droge zandige rug van de Blandinusberg en de nattere alluviale gronden van de Leie.

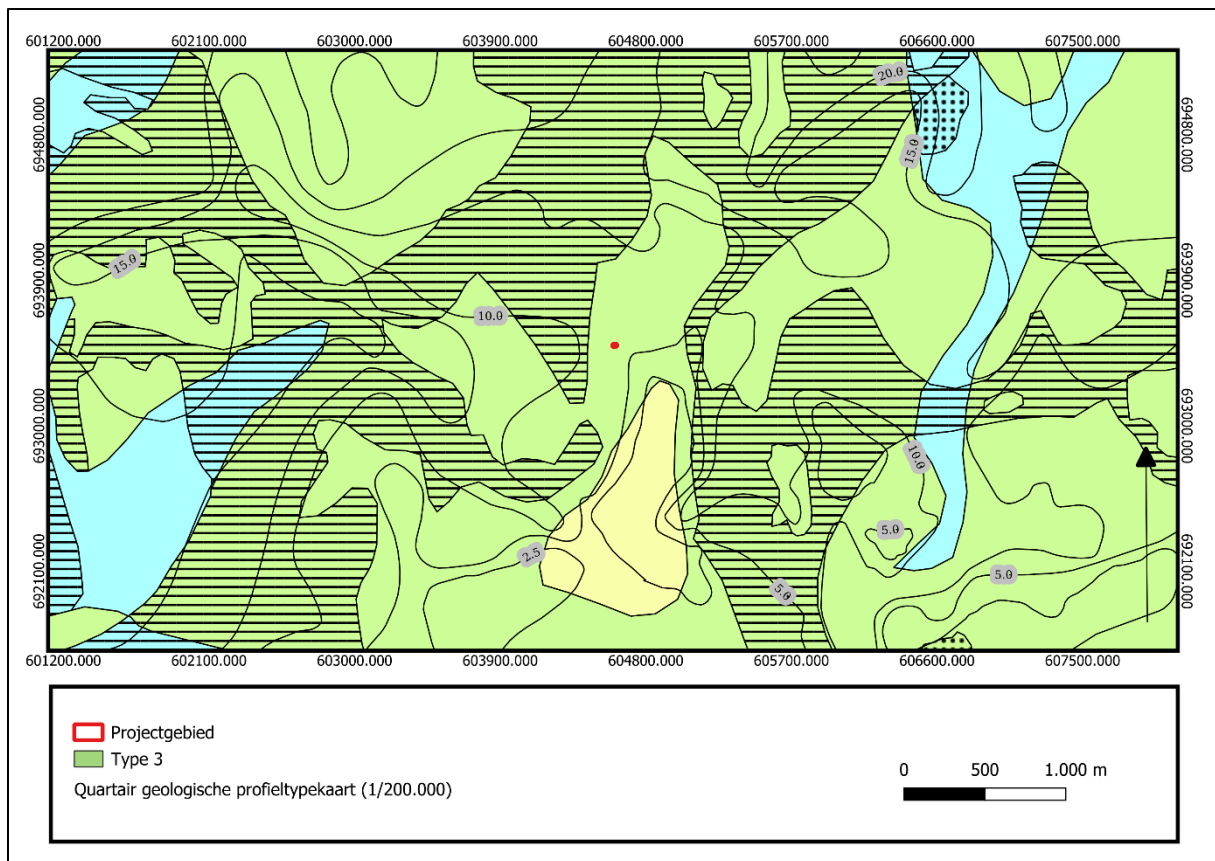

Figuur 49: Bodemkaart met bodemtypes met aanduiding van het projectgebied

3.3 Geologische situering

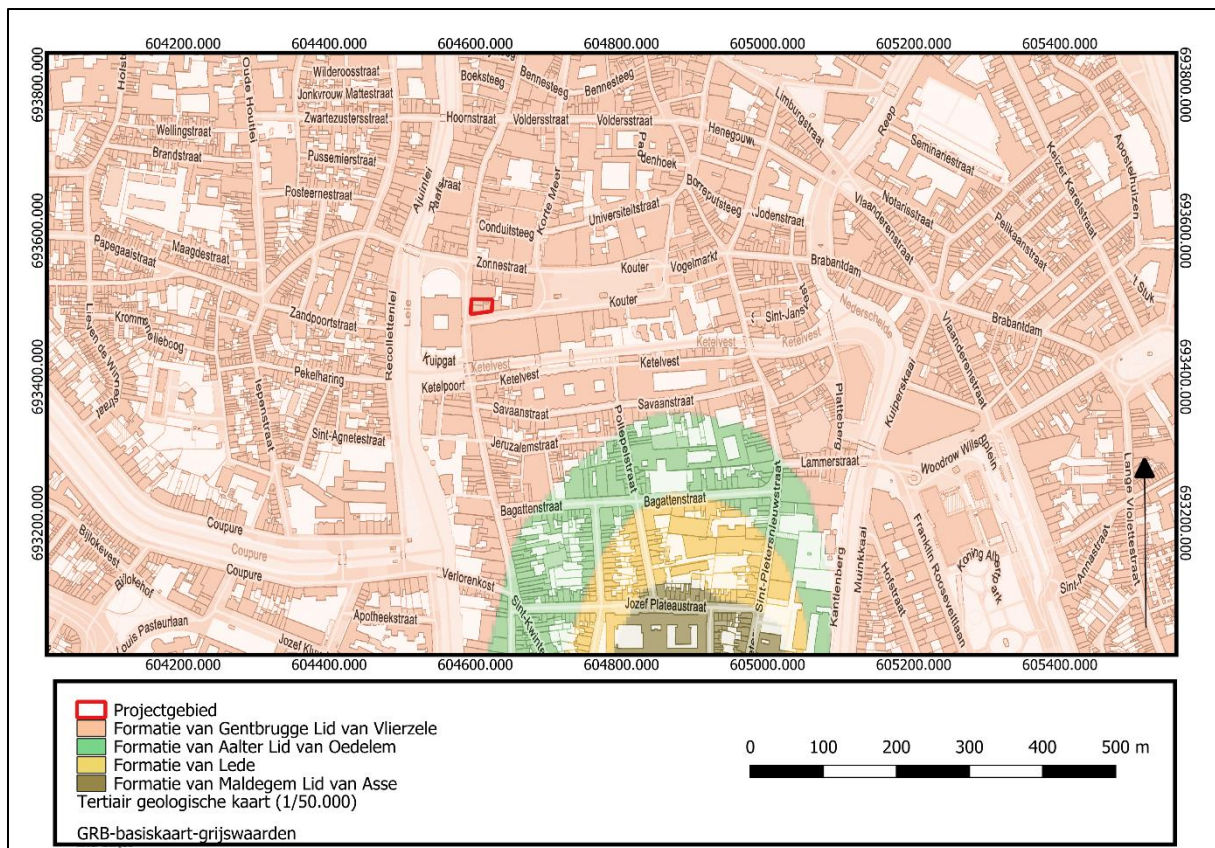
De Quartair geologische kaart toont aan dat de bodem ter hoogte van het projectgebied zich in type 3 bevindt. Dit type bestaat uit eolische afzettingen van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen) (ELPw) en/of hellingsafzettingen van het Quartair (HQ). Boven deze eolische afzettingen zitten fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (FLPw).

Ten zuiden van het projectgebied ziet men de langwerpige heuvel van de Blandinusberg op de kaart staan die als een rest van een oude tertiaire of pleistocene schiervlakte moet beschouwd worden. Aan de basis wordt deze heuvel ingesloten aan west- en oostzijde door de meanders van de Leie en de Schelde.

Figuur 50: Quartair geologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied

Het projectgebied is gelegen op de tertiaire afzettingen van de Formatie van Gentbrugge. Deze bestaat voornamelijk uit mariene glauconietzanden van het Lid van Vlierzele (groen tot grijsgroen fijn zand, soms kleihoudend, met plaatselijk dunne zandsteenbankjes, glauconiethoudend en glimmerhoudend), die werden afgezet in een verondiepende zee die het noorden van België bedekte tijdens het Ypresiaan (Vroeg-Eoceen).

Figuur 51: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied

4. Archeologische voorkennis

4.1 Historische achtergrond¹

De stad Gent heeft haar ontstaan te danken aan een uiterst gunstige ligging bij de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Een belangrijk gedeelte van het handelsverkeer heeft door de eeuwen heen langs deze waterwegen plaats gegrepen. Er ontstonden hier dan ook verschillende woonkernen die uiteindelijk uitgroeiden tot de huidige stad Gent.

Buiten de huidige stadskern in de regio van het huidige Destelbergen ontstond er een Gallo-Romeinse vicus die zich uitstrekte in westelijke richting tot aan de samenvloeiing van de Leie en de Schelde, waar enkele eeuwen later de Sint-Baafsabdij gesticht zou worden. De naam van deze vicus was Ganda, een pre-Romeins, Keltisch toponiem dat samenvloeiing betekent. Mogelijk werd op er dit punt een laat-romeinse versterking, een castellum, opgericht.

In het tweede kwart van de 7de eeuw stichtte Amandus op deze plaats de Sint-Baafsabdij, die in den beginne eveneens de naam Ganda zou dragen. Kort na 650 volgde dan de stichting

¹ Inventaris Onroerend Erfgoed, thema's, ID 13961

van een tweede klooster, Blandinium genoemd (later Sint-Pietersabdij) op de top van de Blandinusberg.

Buiten en onafhankelijk van deze kloosterstichtingen was, mogelijk reeds in de 7de eeuw, een agrarische nederzetting gevestigd op de hoger gelegen Zandberg, aan de linkeroever van de Schelde. In het tweede kwart van de 9de eeuw was deze nederzetting, die Gandavum genoemd werd, uitgegroeid tot een portus met handelskarakter. De bewoners onderhielden contacten met het Gandaklooster.

De invallen van de Noormannen vanaf het midden van de 9de eeuw betekenden een onderbreking in de verdere ontwikkeling van de bewoonde kernen. De eerste aanvallen in 851-852 kwam men weliswaar nadien weer te boven, doch in 879-883 werden door hernieuwde rooftochten en brandstichtingen de twee kloosters en mogelijk ook het portus op de Zandberg volledig vernield.

Na het wegtrekken van de Noormannen werd op het einde van de 9de of het begin van de 10de eeuw een grafelijk castrum opgericht op de plaats waar zich thans het Gravensteen bevindt. Deze versterking was gelegen in het zuidwestelijk deel van een langwerpig eiland omgeven die een oude bevolkingsnederzetting bevatte, een typische burgus. Mogelijk was deze burgus ouder dan het nieuwe portus, dat vóór het midden van de 10de eeuw ontstond. Immers, toen de vroegere bewoners zich na het vertrek van de Noormannen hergroepeerden, zocht men in de eerste plaats de veiligheid van het castrum en vestigde men zich in de onmiddellijke nabijheid daarvan rond de huidige Groentemarkt (vroeger Vismarkt) en langs beide oevers van de Leie aan Gras- en Korenlei. Dit nieuwe portus ontplooidde zich op voorspoedige wijze, terwijl ook het oudere portus op de Zandberg terug tot leven kwam. Deze beide bevolkingskernen groeiden in de loop van de 10de eeuw naar elkaar toe langs een rechte verbinding, de Hoogpoort.

Tevens werd er in de 10de eeuw aangevat met de heropbouw van beide abdijen met steun van de graven van Vlaanderen. Rond deze abdijen zullen zich later dorpen vormen, die oorspronkelijk geen deel uitmaakten van het stedelijke portus.

Deze portus breidde zich snel uit in verschillende richtingen. Dit wordt onder meer aangetoond door de nieuwe markten en kerken die in de 11de eeuw opgericht werden. De Gentse portusbewoners, die oorspronkelijk op rechterlijk gebied nog onderworpen waren aan de kasselrijrechtbank van de Oudburg, streefden meer en meer naar onafhankelijkheid. Mogelijk op het einde van de 11de of het begin van de 12de eeuw beschikten de Gentenaars over een eigen schepenbank, bestaande uit dertien schepenen. De stad ontwikkelde zich snel door een toenemende economische activiteit.

Rond 1100 werd de stad omgeven door een watergordel, die haar grondgebied scheidde van de Sint-Baafs- en Sint-Pietersdorpen en het omliggende platteland. Deze gordel bestond deels uit natuurlijke waterlopen, deels uit gegraven grachten. Zo werd het Gentse gebied in de vorm van een kuip van 80 hectare groot, omgeven door de Reep (Schelde) ten oosten, door de Ottogracht ten noordoosten, de Leie ten noordwesten, de gegraven Houtlei ten westen en de gegraven Ketelgracht ten zuiden. Minstens vier poorten verleenden toegang tot de stad: de Brabantpoort, de Ketelpoort, de Torenpoort en de poort aan de Steenbrug.

De Kuip werd op bepaalde plaatsen versterkt door wallen, gemetselde muren, torens en sluizen. De eerste omwalling van de stadskern was een feit.

De economische bloei van Gent, die vooral gebaseerd was op de lakennijverheid en de graanhandel, ging gepaard met een toename van de bevolking. Het centrale deel van de stad was dan ook sterk bebouwd. Het zuidwestelijke gebied van de stad Gent, waartoe ons studiegebied behoort, was aanvankelijk echter nog vrij landelijk. Benamingen als Veldstraat en Kouter verwijzen hier nog steeds naar. Door de toename van de bevolking verloren deze landelijke gronden doch ook snel hun open karakter. Hoewel het grootste deel van de gewone huizen in hout opgetrokken waren, verrezen sinds de 12de eeuw de eerste stenen patriciërswoningen en stapelhuizen, gebouwd in donkergrijze kalksteen, die uit Doornik aangevoerd werd. Ook de meeste kerken werden in de 12de eeuw in steen herbouwd.

In de loop van de 13de eeuw groeide de agglomeratie buiten haar eerste omwalling. De stadsmagistraat streefde ernaar het grondgebied van Gent uit te breiden. In diezelfde eeuw nog, wist men een aantal omliggende gronden, meestal door aankoop te bemachtigen waardoor Gent uitgroeide tot een enorme stad met een oppervlakte van 644 hectare, waarvan echter grote gebieden nog onbewoond bleven.

Vanaf de tweede helft van de 13de eeuw was men na het verwerven van al die nieuwe gronden bekommerd om deze van het omliggende land af te sluiten. In 1254 werd een overeenkomst gesloten door de abt van Sint-Pieters en de schepenen om versterkingen op het grondgebied van het Sint-Pietersdorp op te richten. Een aantal stadspoorten werden bij de belangrijkste toegangswegen opgericht. De vestingen zelf vormden echter geen aaneengesloten omheining. Men rekende immers op de moerassige gronden rond de stad die door de bouw van sluizen bij eventuele aanvallen onder water konden gezet worden. Deze sluizen werden op het einde van de 13de eeuw opgericht. In het oosten werd het Sint-Baafsdorp afzonderlijk omheind.

Toen aan de hegemonie van het patricisch bewind een einde werd gesteld, werden ook de ambachtslieden bij het bestuur van de stad betrokken. In 1301 werd een nieuw schependom ingesteld, dat voortaan zou bestaan uit twee dertientallen, die de benaming kregen van schepenen van de keure en schepenen van gedele. Deze schepenen met verschillende bevoegdheden beschikten elk over een eigen schepenhuis. In de eerste helft van de 14de eeuw werd ook het Belfort, symbool van de stedelijke macht opgericht.

De groei van Gent werd echter gedeeltelijk ontredderd door tal van oorlogen en beroeringen op sociaal vlak. Ook op economisch vlak verloor het haar unieke handelspositie op het gebied van de lakennijverheid door de concurrentie met onder meer Brabant en Engeland. De 14de eeuw, de eeuw van de Arteveldes, betekende een eeuw van strijd voor de onafhankelijkheid van Vlaanderen ten opzichte van Frankrijk, waarbij Gent een grote rol speelde.

Maar ook onder de dynastie van de Bourgondiërs kwam het particularistische Gent herhaaldelijk in botsing met het centrale bestuur. Ondanks alle tegenslagen en vernederingen bleef Gent een belangrijke rol spelen op gebied van handel, nijverheid en kunst. De graanhandel en de linnennijverheid bloeiden, terwijl ook tal van nieuwe gebouwen werden opgericht.

Gent heeft het uiteindelijk moeten afleggen tegen de in Gent geboren Karel V, die door de Karolijnse Concessie in 1540 de economische, sociale en politieke structuur van de stad grondig wijzigde. De privileges van de ambachten, die verstarring in de hand werkten, werden opgeheven. De bouw van een dwangburcht, het Spanjaardkasteel, werd bevolen op de plaats waar de Sint-Baafsabdij lag, waardoor het grootste deel van deze belangrijke abdij en het dorp daarrond verdween.

De tweede helft van de 16de eeuw werd gekenmerkt door de godsdienstoorlogen, waarin Gent weerom een belangrijke rol zou spelen. In deze periode werd een nieuwe omwalling rond Gent aangelegd. De eerste werken startten in 1572 maar de belangrijkste werden vanaf 1577 uitgevoerd. Men volgde hierbij grotendeels de lijn van de tweede omheining maar in het oosten kwam men dicht bij de stad en nam men de bewaard gebleven delen van het Spanjaardskasteel op in de versterking. Deze omheining had de karakteristieke driehoekige vorm, die het Gentse grondgebied zou blijven typeren tot het einde van de 18de eeuw.

Na de oorlogen kende Gent in de 17de eeuw een langzame heropleving die weerspiegeld werd in een groeiend bevolkingscijfer. Vele kloosters vestigden zich in de stad, kerken en openbare gebouwen werden hersteld en opgericht. Daardoor ontwikkelde zich een intensieve bouwbedrijvigheid, die aangewakkerd werd door het beleid van de aartshertogen Albrecht en Isabella. In deze periode werd het versteningsproces van de woonhuizen, dat reeds sinds de 16de eeuw door toelagen gestimuleerd werd, intensief doorgevoerd.

Het begin van de 18de eeuw betekende eerst een achteruitgang door de nasleep van de oorlogen tegen Lodewijk XIV, doch weldra volgde weer een tijdperk van betrekkelijke bloei onder het Oostenrijks bewind (1714-1792). Onder het centraliserende beleid van Maria Theresia werden handel en nijverheid gestimuleerd. De eerste fabrieken werden opgericht en een nieuwe handelaarsklasse ontwikkelde zich. Zij werden de opdrachtgevers voor de bouw van een aantal statige herenhuizen in het centrum van de stad. Op het einde van de 18de eeuw werden door verschillende verordeningen van Jozef II een aantal kerkelijke instellingen afgeschaft en werd ook een aanvang gemaakt met de ontmanteling van de stadsomheining.

In 1789 brak de Franse revolutie uit en in 1794 kwamen geheel de Zuidelijke Nederlanden tot 1814 onder Frans gezag te staan. Dit betekende een grondige wijziging van maatschappij en instellingen. Gent werd de hoofdstad van het Scheldedepartement, een van de negen Franse departementen die in 1795 in de Zuidelijke Nederlanden werden opgericht. Onder dit bestuur werden er vele kerken en kloosters als nationaal goed verkocht of gesloopt. Op de vrijgekomen gronden verrezen later nieuwe, burgerlijke gebouwen.

Het Hollands bewind onder koning Willem I (1814-1830) was vrij gunstig voor Gent. Door de stichting van de rijksuniversiteit in 1816 werd Gent een nieuw element rijker, dat niet alleen op geestelijk en intellectueel, maar ook op bouwkundig gebied een sterke stempel op deze stad zou drukken. Tevens werd de economie sterk gestimuleerd waardoor de hogere burgerij zich orangistisch opstelde en verzet bood tijdens de Belgische Omwenteling.

Na de aanvankelijke moeilijkheden bij de stichting van België, veroorzaakt door de sluiting van de Schelde en het kanaal van Terneuzen en het verlies van overzeese afzetgebieden, gaat de onstuitbare groei van Gent verder. Door de uitbreiding van katoen- en vlasnijverheid

wordt Gent één van de leidende textielcentra van Europa. Dit zorgde weerom voor een demografische groei en verder uitbreiding van de stad tot aan de huidige randgemeenten.

Het stadscentrum onderging op het einde van de 19de eeuw een aantal wijzigingen. Er werden nieuwe verbindingsstraten aangelegd, de Oude Schelde werd drooggelegd, bepaalde grachten werden overwelfd, tal van waterwegen en wallen werden gedempt.

Deze veranderingen gebeurden ook ter hoogte van ons studiegebied met de aanleg van de Schouwburgstraat in de eerste helft van de 19de eeuw.

4.2 Inventarissen Onroerend Erfgoed

4.2.1 Beschermd en vastgestelde erfgoedwaarden

Het studiegebied bevindt zich binnen de historische stadskern van Gent en binnen een 19de eeuwse stadsontwikkeling. De Inventaris Bouwkundig Erfgoed leert ons dat er beschermd en vastgestelde erfgoedwaarden aanwezig zijn ter hoogte van het projectgebied en in zijn directe omgeving.

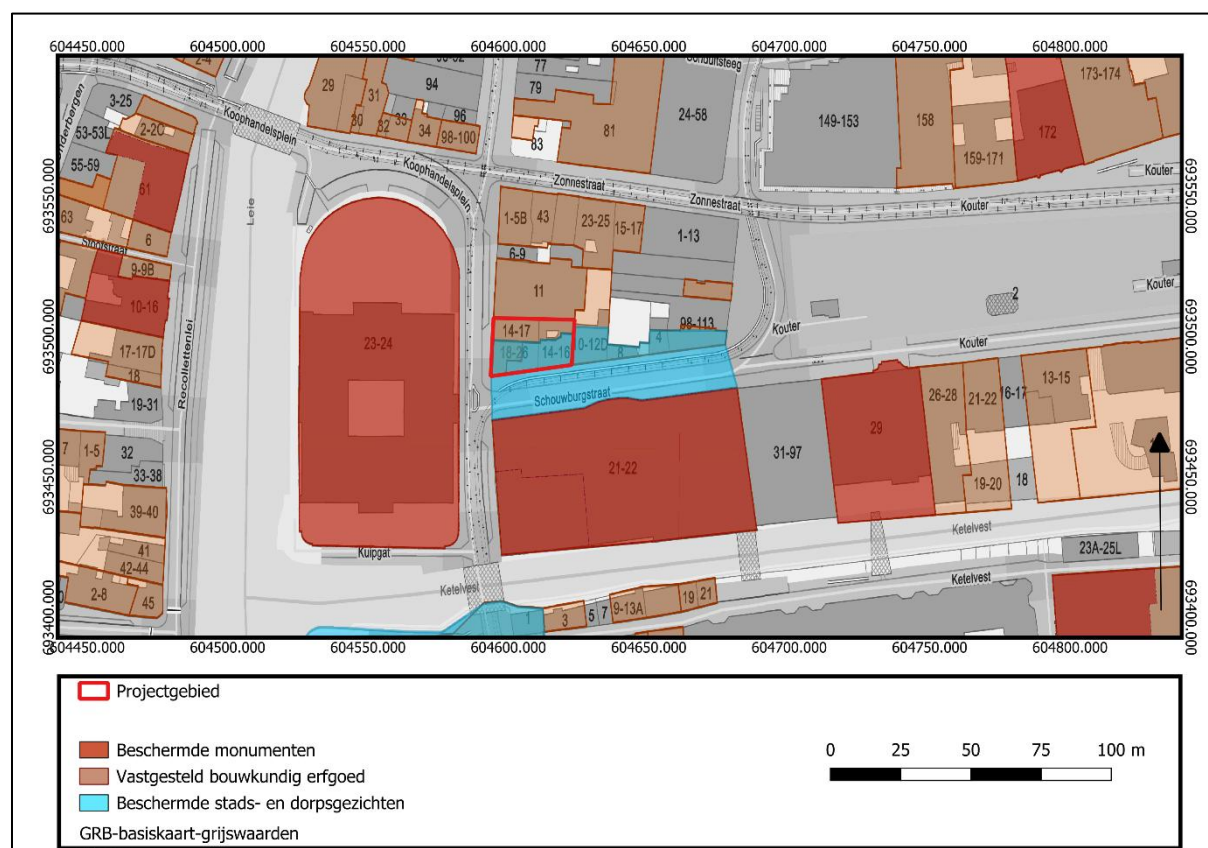
Burgerhuizen (**ID 134627** Koophandelsplein 14-18) die op het projectgebied zijn gebouwd staan aangegeven als vastgesteld bouwkundig erfgoed. Het grootste deel van de burgerwoningen op het projectgebied staan aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed 'Neoclassicistisch gevelscharm' (**ID 134628** Koophandelsplein 18, Schouwburgstraat 14-24) samen met andere gebouwen die buiten het projectgebied vallen. Dit gevelscharm (deels behorende tot het onderzoeksgebied) maakt samen met de andere burgerhuizen in de Schouwburgstraat en de Koninklijke opera deel uit van een beschermd stads- of dorpsgezicht (**ID10439** Schouwburgstraat 14-24).

Een overzicht van alle waarden gelegen ter hoogte van het projectgebied en zijn omgeving zijn te vinden in onderstaande tabel (Figuur 52). Het meeste vastgesteld bouwkundig erfgoed betreft 19de eeuwse burgerhuizen, slechts enkele kunnen iets vroeger gedateerd worden. Twee monumenten liggen er in de omgeving, eveneens 19de eeuws, namelijk het gerechtshof en de Koninklijke opera.

ID	Naam	Datering	Bescherming
134627	Koophandelsplein 14-18	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134628	Koophandelsplein 18, Schouwburgstraat 4, 8-26, Kouter 98, 98A	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
10439	Schouwburgstraat	Nieuwste tijd	Beschermd Stads- of dorpsgezicht
9243	Schouwburgstraat 3-5	Nieuwste tijd	Beschermd monument
134629	Koophandelsplein 21-22, Schouwburgstraat 3-7	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134626	Koophandelsplein 11	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed

134625	Koophandelsplein 1-4, 5, 5A-B, Zonnestraat 15-17, 23-27, 27A-B, 43	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134797	Kouter 114	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
8312	Kouter 29	Nieuwe/Nieuwste tijd	Beschermd monument
134805	Kouter 26-28	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134804	Kouter 18-22	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134798	Kouter 13-14, 15	Nieuwe/Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
9669	Koophandelsplein 23-24	Nieuwste tijd	Beschermd monument
134630	Koophandelsplein 13-24	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134634	Koophandelsplein 34	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
137193	Veldstraat 98-100	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134633	Koophandelsplein 32-33	Nieuwe/Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134632	Koophandelsplein 30-31	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
134631	Koophandelsplein 25-26, 27	Nieuwste tijd	Vastgesteld bouwkundig erfgoed

Figuur 52: Overzicht van het vastgestelde en beschermde bouwkundig erfgoed in de omgeving van het projectgebied (IOE)

Figuur 53: GRB met aanduiding van het projectgebied en bouwkundig erfgoed (IOE)

4.2.2 Archeologische zone

De vastgestelde inventaris van archeologische zones brengt in kaart in welke gebieden archeologische resten of sporen in de grond zitten. Bij de selectie van zones spelen twee elementen een belangrijke rol: er moet een goede aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van archeologisch erfgoed en er moet een goede aanwijzing zijn dat dit erfgoed nog voldoende goed bewaard is om archeologische waarde te hebben. Bij vastgestelde archeologische zones zijn deze twee belangrijke elementen bevestigd.

De historische stadskern van Gent is een immense en complexe archeologische zone die het resultaat is van een eeuwenlange intense bewoning binnen de stedelijke grenzen, meestal een omwalling. De stadsplattegrond kent een cumulatief karakter en verschillende fasen, met een oude nederzettingkern die soms teruggaat op een vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid. Voor de afbakening is in eerste instantie gekeken naar het 19de-eeuwse gereduceerde kadaster omdat dit de eerste nauwkeurige kadasterkaart is die nog een tijdsbeeld geeft van voor de industrialisering.²

Evaluatie van de bewaringstoestand en motivatie voor de afbakening van de historische stadskern van Gent:

De stedelijke ruimte bewaart sporen van samenlevingen die daar achtereenvolgens aanwezig waren en deze ruimte aan hun noden hebben aangepast. Ze is met andere woorden het resultaat van een complex levenstraject waarbij de invulling veranderlijk was naar gelang de sociaal-economische, maatschappelijke en institutionele context.

Meer nog dan bij dorpen hebben stadsplattegronden een cumulatief karakter en verschillende fasen. De meeste steden zijn niet als geheel gepland, maar hebben vaak een oude nederzettingkern die teruggaat op een oude burcht of abdij, een economische infrastructuur of andere. Soms kunnen deze zelfs refereren naar een oudere, vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Het gebruik van de 19de-eeuwse kadasterkaart (gereduceerd kadaster) als bron voor het onderzoek naar de historische gelaagdheid van een stad wordt gesuggereerd omdat deze een tijdsbeeld geeft van net voor de industrialisering en omdat dit de eerste nauwkeurige versie van het kadaster is met perceelsaanduiding. De oorspronkelijke perceelsindeling van een stad is een relatief stabiel element in de plattegrond, die vaak een prestedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen toch lang zichtbaar in het stedelijke landschap. De historische stedelijke kernen zijn immense archeologische sites en behoren tot de meest uitgebreide en complexe sites ter wereld, zowel in extensie als in stratigrafie. Tegelijkertijd zijn deze sites door permanente verstedelijking en stedelijke ontwikkeling ter plaatse zwaar bedreigd.

Wat betreft de afbakening wordt er traditioneel van uitgegaan dat de aanwezige versterkingen in de eerste plaats louter defensieve structuren waren en als dusdanig infrastructuur met een zware belemmerende invloed op de stadsontwikkeling. Hieruit volgt de constructie om de stadswallen te beschouwen als grenzen aan de stadsgroei en dus als

² Inventaris Onroerend Erfgoed, aanduidingsobjecten, ID 11888

bepaling van stadsfasen. De stadswallen vormen een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit en zijn als zodanig actieve componenten en bepalend voor de conceptuele stedelijke ruimte vóór de industriële periode en dus ook betekenisvol als afbakening van de complexe archeologische sites die onze steden zijn.

Omwille van al deze redenen wordt de grens van de archeologisch complexe en waardevolle ruimte vastgelegd op de buitenste afbakening van de stadsgracht rond de wallen en muren. De grachten bieden bovendien goede bewaringscondities voor organisch stedelijk afval. In een aantal gevallen werden de laatmiddeleeuwse muren tussen de 16de en de 18de eeuw vervangen door bastions en Vaubanversterkingen. De vergelijking met oudere stadsplannen laat ons echter steeds zien dat deze latere omwallingen ook de volledige laatmiddeleeuwse ruimte omvatten.

Het intekenen van de kernen gebeurde vanuit de ruimste perceelsafbakening en rekening houdende met belangrijke fysieke grenzen. Deze afbakening zal zich in de eerste plaats concentreren op de begrenzingen die zichtbaar zijn op de kaart, zoals stadsmuren, omwalling, stadsgrachten. Ook de open ruimtes tussen de bebouwde kern en strategische elementen zoals de rivieroever zullen mee opgenomen worden. Op deze manier zijn we honderd procent zeker dat de afbakening van de historische stedelijke kernen in Vlaanderen dekkend is voor de volledige zone met complex stadsarcheologisch erfgoed (Tys e.a. 2010).³

Het projectgebied is gelegen binnen deze archeologische zone.

³ Inventaris Onroerend Erfgoed, erfgoedobjecten, ID 140021

Figuur 54: Vastgestelde archeologische zone met aanduiding van het projectgebied (IOE)

4.2.3 Archeologische data⁴

De morfologie van de omwalde stad Gent, midden 19de eeuw, weerspiegelt in grote lijnen de stadsontwikkeling zoals die evolueerde van een kleine handelsnederzetting of *portus* bij de Schelde (wellicht late 9de eeuw) tot een van de grootste laatmiddeleeuwse binnenlandsteden in Noordwest-Europa (Decavele e.a. 1989; Boone & Deneckere 2010). De laatmiddeleeuwse fortificatie werd tussen de 16de en de late 18de eeuw herhaaldelijk aangepast aan nieuwe krijgstechnieken: bastions en buitenbolwerken vervingen de oudere middeleeuwse verdedigingselementen (Capiteyn e.a. 2007).

Gent heeft echter ook een belangrijk pre-middeleeuws verleden. De gunstige geografische ligging met zandige hoogten nabij de samenloop van de twee belangrijke rivieren, oefende al vele duizenden jaren voor onze tijdrekening aantrekking uit op de mens. Verspreid over het hele areaal vinden archeologen sporen terug uit de steentijden, de metaaltijden en de Romeinse tijd (Declercq & Laleman 2010). Zo werd onder meer in de buurt van de Sint-Pietersabdij een verzameling vuurstenen werktuigen opgegraven die de aanwezigheid bevestigen van omstreeks 9600-9000 v. Chr. rondtrekkende mensen. Op het Goudenleeuwplein werden vuurstenen werktuigen en ceramiek aangetroffen, die naar het neolithicum verwijzen. In het hele stadscentrum komen regelmatig vondsten tevoorschijn, die te interpreteren zijn als restanten van nederzettingen uit de protohistorie en de Romeinse tijd. De belangrijkste concentraties Romeinse vondsten binnen de latere stad

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed, erfgoedobjecten, ID 140021

kwamen aan het licht bij het rivierenknooppunt en overbruggen de periode van de 1ste tot de 4de eeuw.

Binnen de afgebakende stadskern van Gent, voornamelijk op de Zandberg en zijn uitlopers en langsheen de Schelde werden sporen van vroegmiddeleeuwse aanwezigheid vastgesteld (Declercq & Laleman 2010). Hoe fragmentarisch ook, elke registratie van die pre- en vroegmiddeleeuwse getuigen is niet alleen belangrijk voor de reconstructie van het verste verleden in de regio Gent, maar is ook van groot belang voor de reconstructie van de oorsprong en de vroegste ontwikkelingen in de stadswording van Gent. In de eeuwenlang dichtbebouwde stad is het niet evident om sporen van dit verre verleden terug te vinden.

De stichting van twee kloosters in het begin van de 7de eeuw beïnvloedde in sterke mate de verdere ontstaansgeschiedenis van de stad (Declercq 1997; Declercq & Laleman 2010). Tot aan de Noormanneninvallen in de 9de eeuw had het Gandaklooster, de voorloper van de latere Sint-Baafsabdij, een belangrijke functie. Bij dit klooster bevond zich wellicht een nederzetting van bovenlokaal belang, namelijk Ganda, hoofdplaats van de Gentgouw of *pagus Gandensis*. Het tweede, wellicht ook oudste klooster, bevond zich op de Blandijnberg en staat bekend als *Blandinium* of de latere Sint-Pietersabdij (Declercq 1997; Bru & Vermeiren 2010). De twee kloosters en het er omheen ontstane dorp werden in de late middeleeuwen binnen de stadsomwalling opgenomen.

De landbouwoverschotten op beide kloosterdomeinen hebben geleid tot de ontplooiing van de eerste middeleeuwse handelsstad in de latere 9de en 10de eeuw (Declercq & Laleman 2010; Laleman 2011). Dit omwalde areaal met een oppervlakte van zowat 6 hectare sloot aan op de Schelde. In het centrum van deze middeleeuwse kernstad verrees de eerste stadskerk, gewijd aan Johannes, Bavo en Vaast, de latere Sint-Baafskathedraal. Vanaf het midden van de 10de eeuw breidde de handelsnederzetting zich uit. Een belangrijke stimulans ging uit van de graven van Vlaanderen die de residentie in het belangrijkste economische centrum van het graafschap Vlaanderen uitbouwden op de westelijke oever van de Leie. Omheen een areaal van zowat 80 hectare werd omstreeks 1100 een grachtengordel als (tweede) stadsomwalling aangelegd en plaatselijk met stenen fortificaties bijkomend versterkt (Laleman & Stoops 1996). Binnen dit stedelijke gebied, bekend als de Kuip, waren vele tientallen stenen huizen “hoog als torens”, wat leidde tot de duiding als middeleeuws Manhattan (Laleman & Raveschot 1991; Laleman 1999). De uitbreiding van de stad is ook te volgen in de oprichting van nieuwe parochies: Sint-Jacob in 1093, Sint-Michiël voor 1105, Sint-Niklaas voor 1120. Maar ook buiten de omwalling woonden mensen: wijken met een afzonderlijk stedelijk statuut, adellijke hoven met opper- en voorhof, religieuze instellingen met hun landelijke afhankelijkheden. Een deel van die middeleeuwse bewoning werd in de laatmiddeleeuwse omwalling opgenomen. In de loop van de 13de eeuw kon Gent immers tal van deelgebieden in diverse etappes verwerven en aan de toenmalige stad toevoegen. Omstreeks 1300 ontstond dan een nieuwe omwalling van zowat 13 kilometer omheen een gebied van 644 hectare (Boone & Deneckere 2010). De begrenzing mag echter niet doen vergeten dat ook daarbuiten mensen woonden en nederzettingen gelegen waren. Tot ongeveer 1 mijl buiten de omwalling ressorteerden de mensen nog onder stedelijke bevoegdheid en jurisdictie. Verderaf speelden andere landheren een rol. Vanaf het begin van de 14de eeuw werd de Plaetse (latere Botermarkt) het administratieve centrum van de middeleeuwse stad. Het Belfort, de schepenhuisen, het schuttershof van Sint-Joris

Het moeilijk te ontwarren rivierennet en de ingrepen daarop om de waterstanden in de stad te beheersen, hebben gedurende de middeleeuwen de lay-out van de stad sterk beïnvloed (Laleman 2011). De waterwegen zijn tevens een gidsfossiel om middeleeuwse productieplaatsen en ambachtelijke activiteiten te herkennen of op te sporen. De machtsstrijd tussen het centrale gezag en de steden leidde in Gent tot de Carolijnse Concessie van 1540 (Boone & Deneckere 2010). De Sint-Baafsabdij werd afgeschaft en maakte plaats voor een gebastioneerde versterking, het nieuw Kasteel (later Spanjaardenkasteel). De stadsvestingen ondergingen belangrijke wijzigingen. Het oude corporatieve systeem werd opgedoekt. Veel stedenbouwkundige ingrepen uit die tijd en de daaropvolgende eeuwen kunnen enkel nog met archeologisch onderzoek worden gereconstrueerd.

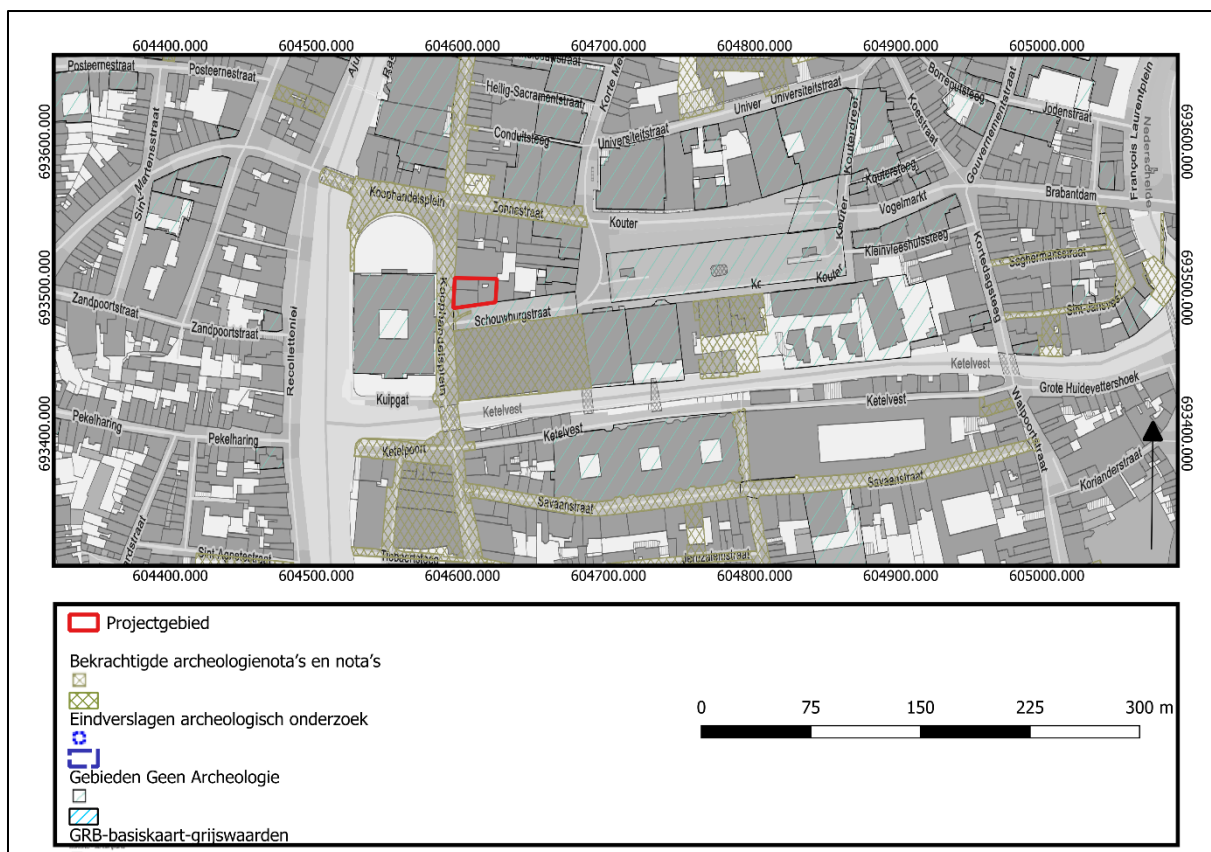

66

ID	Naam	Datering	Beschrijving
984182	Schouwburgstraat	/	/
979790	Kouter	Volle Middeleeuwen/Nieuw e tijd	Kuilen, aardewerk
984495	Walpoortstraat	Volle Middeleeuwen/Nieuw ste tijd	Kuilen, aardewerk, muurresten, bouwmaterialen
984188	Veldstraat	Middeleeuwen	Beerputten, bouwmaterialen, gebouwen en structuren, kasseiwegen, kuilen, muurresten, omheiningsmuren, paden, perceelsgrenzen, aardewerk, Doornikse kalksteen, natuursteen
989276	Posteernestraat	/	/

Figuur 56: Overzicht van archeologische elementen in de omgeving van het projectgebied (CAI)

Er kan geconcludeerd worden dat de waarnemingen die werden gedaan in de omgeving van het onderzoeksgebied getuigen van een occupatie in de periode vanaf de Volle Middeleeuwen tot aan de Nieuwste tijden. In de Posteernestraat konden door de aanwezige verstoringen slechts enkele archeologische sporen worden onderscheiden die geen potentieel hadden tot kennisvermeerdering. In de Schouwburgstraat was de bodem ook reeds sterk verstoord en werden er geen sporen meer aangetroffen van het gebouwenblok dat hier stond voor de aanleg van de Schouwburgstraat.

Figuur 57: GRB met aanduiding van het projectgebied, alle archeologische rapporten en de GGA (IOE)

ID	Naam	Type	Bedrijf	Maatregelen
21010	Vooronderzoek Posternestraat 42	AN	Monument Vandekerckhove	Uitgesteld vooronderzoek
27349	Vooronderzoek Posternestraat 42	N	BAAC Vlaanderen bvba	Geen maatregelen
179477	Gebied 11932	GGA	/	/
9796	Vooronderzoek Ajuinlei	AN	Vervoort R	Geen maatregelen
35412	Vooronderzoek Ajuinlei	AN	Monument Vandekerckhove	Uitgesteld vooronderzoek/opgraving
29801	Vooronderzoek Lindenlei 38	AN	BAAC Vlaanderen bvba	Opgraving
27186	Vooronderzoek Lindenlei 38	AN	BAAC Vlaanderen bvba	Geen maatregelen
121938	Gebied 1083	GGA	/	/
125520	Gebied 4742	GGA	/	/
121939	Gebied 1084	GGA	/	/
121937	Gebied 1082	GGA	/	/

121956	Gebied 1101	GGA	/	/
121957	Gebied 1102	GGA	/	/
125423	Gebied 4643	GGA	/	/
125422	Gebied 4642	GGA	/	/
122127	Gebied 1273	GGA	/	/
30721	Vooronderzoek Petercelle-as	AN	Raap België bvba	Opgraving
31756	Vooronderzoek Petercelle-as	AN	Raap België bvba	Opgraving
122128	Gebied 1274	GGA	/	/
122123	Gebied 1269	GGA	/	/
122119	Gebied 1265	GGA	/	/
122129	Gebied 1275	GGA	/	/
14565	Vooronderzoek Veldstraat	AN	ABO NV	Geen maatregelen
122175	Gebied 1321	GGA	/	/
122170	Gebied 1316	GGA	/	/
122179	Gebied 1325	GGA	/	/
122171	Gebied 1317	GGA	/	/
28572	Vooronderzoek operagebouw	AN	Raap België bvba	Uitgesteld vooronderzo ek
7217	Vooronderzoek cluster Bagattenstraat	AN	Vermeiren G	Geen opgraving
24513	Vooronderzoek Voldersstraat 9	AN	Ghent archaeological team bvba	Uitgesteld vooronderzo ek
33720	Vooronderzoek Voldersstraat 9	N	BAAC Vlaanderen	Geen maatregelen
20820	Vooronderzoek Paddenhoek	AN	Hembyse	Uitgesteld vooronderzo ek
122121	Gebied 1267	GGA	/	/
122177	Gebied 1323	GGA	/	/
122176	Gebied 1322	GGA	/	/
122178	Gebied 1324	GGA	/	/
122151	Gebied 1297	GGA	/	/
122150	Gebied 1296	GGA	/	/
122155	Gebied 1301	GGA	/	/
122160	Gebied 1306	GGA	/	/
122172	Gebied 1318	GGA	/	/
5044	Vooronderzoek Schouwborgstraat	AN	Monument Vandekerckhov e	Uitgesteld vooronderzo ek

12860	Vooronderzoek Schouwburgstraat	N	Ghent archaeological team bvba	Geen maatregelen
725	Vooronderzoek Schouwburgstraat	AN	Monument Vandekerckhove	Uitgesteld vooronderzoek
122181	Gebied 1327	GGA	/	/
121935	Gebied 1080	GGA	/	/
26246	Vooronderzoek Savaanstraat 80	AN	BAAC Vlaanderen bvba	Opgraving
121936	Gebied 1081	GGA	/	/
22368	Vooronderzoek Walpoortstraat 4	N	ADEDE bvba	Geen maatregelen
16100	Vooronderzoek Walpoortstraat 4	AN	ADEDE bvba	Uitgesteld vooronderzoek
122182	Gebied 1328	GGA	/	/
122174	Gebied 1320	GGA	/	/
122183	Gebied 1329	GGA	/	/
2223	Vooronderzoek Sint-Jansvest, Saghermansstraat	AN	Bru M	Geen maatregelen
122161	Gebied 1307	GGA	/	/
122190	Gebied 1336	GGA	/	/

Figuur 58: Overzicht van archeologische rapporten in de omgeving van het projectgebied

In bovenstaand overzicht (Figuur 58) worden alle archeologienota's (AN), nota's (N) en eindverslagen (EV) aangegeven van sites die zich situeren in de omgeving van het projectgebied. Slechts deze gelegen in de onmiddellijke omgeving en waarvoor maatregelen werden opgesteld zullen kort worden samengevat. Op bovenstaande kaart worden eveneens de Gebieden Geen Archeologie aangeduid. De onderzoeken die gebeurden in deze zones worden ook niet verder besproken.

Archeologienota + nota Posteernestraat 42 (ID21010, ID27349)

Bronnen: Lynn Devalckeneer, Laure Meesen 2021A497; Sarah De Cleer 2023G74

In 2021 werd er een archeologienota opgemaakt door Monument Vandekerckhove in het kader van de afbraak van bestaande huizen en de bouw van nieuwe woningen. Hierbij adviseerde men een onderzoek bestaande uit drie proefputten. In 2023 werd het vervolgonderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen bvba. Hierbij werden slechts enkele archeologische sporen aangetroffen.

Archeologienota Ajuinlei (ID35412)

Bronnen: Bart Bartholomieux, Stijn Casselman, Lynn Devalckeneer, Christof Vanhoutte 2025I335

In 2025 werd er aan archeologienota opgemaakt door Monument Vandekerckhove in het kader van de sloopwerken van een bestaand pand en het oprichten van een nieuw volume. Er werd geadviseerd tot het uitgraven van twee proefputten in één zone en een archeologische opgraving in een andere zone.

Archeologienota Lindenlei 38 (ID27186, ID29801)

Bronnen: Charlotte Verhaege 2023H179, Arne De Lust, Robrecht Vanoverbeke 2023D91, 2023G169

In 2023 werd er een archeologienota opgemaakt door BAAC Vlaanderen bvba in het kader van de sloop van al de niet beschermde gebouwen op het terrein ten voordele van een nieuwbouw en ondergrondse parkeergarage. Ook binnen het volume van de historische gebouwen die bewaard blijven plande men werken met ingreep in de bodem. Er werd hierbij geadviseerd een vervolgonderzoek te doen door middel van een opgraving.

Archeologienota Petercelle-as (ID30721, ID31756)

Bronnen: Sophie Barbaix, Nele Vanholme 2024G86, 2024I249

In 2024 werd er een archeologienota opgemaakt door Raap België bvba in het kader van tram-, wegen- en rioleringswerken. Hierbij werd een opgraving geadviseerd.

Archeologienota operagebouw (ID28572)

Bronnen: Christine Swaelens 2023K116

In 2023 werd er een archeologienota opgemaakt door Raap België bvba in het kader van restauratie, renovatie en de uitbreiding van het operagebouw. Hierbij werd een verder onderzoek onder de vorm van proefputten geadviseerd.

Archeologienota + nota Voldersstraat 9 (ID24513, ID33720)

Bronnen: Davy Herremans, Pieter Laloo, Joachim Rozek 2020J54; Jolien Vrancken 2025B75

In 2022 werd er een archeologienota opgemaakt door Ghent archaeological tema bvba in het kader van de geplande renovatie van de Aula van de Universiteit Gent en een hoekwoning aan de Voldersstraat 9. De bebouwing omvat een ensemble van heren- en burgerhuizen uit de 18de en 19de eeuw. De huizen zijn als afzonderlijke elementen vastgesteld als bouwkundig erfgoed, sommige dragen een bescherming als monument en het geheel is beschermd als dorpsgezicht. Daar er een groot potentieel tot kenniswinst aanwezig is werd er geadviseerd

tot de aanleg van proefputten. In 2025 werd dit onderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen. Hierbij werden er sporen aangetroffen uit de 17de (kerkmuur Jezuïetenklooster) en 19de eeuw (kelder). Er werden vooral 19de en 20ste eeuwse opvullingslagen en structuren aangetroffen. Men trof geen sporen aan van bewoning en ambacht uit de periode Volle Middeleeuwen.

Archeologienota Paddenhoek (ID20820)

Bronnen: Bart De Smaele, Hadewijch Pieters 2021F115

In 2021 werd er een archeologienota opgemaakt door Hembyse in het kader van de sloop van een deel van de universiteitsgebouwen en het oprichten van een nieuw bouwblok. Men adviseerde hierbij een vervolgonderzoek in de vorm van proefputten.

Archeologienota's + nota Schouwburgstraat (ID725, ID5044, ID12860)

Bronnen: Bert Acke, Bart Bartholomieux, Tina Bruyninckx, Gwendy Wyns 2016H147; Bart Bartholomieux, Tina Bruyninckx, Daphné Veraart, Gwendy Wyns 2016K319; Frédéric Cruz, Pieter Laloo, Joachim Rozek Ruben Vergauwe, Frederik Wuyts 2019F60

In 2016 werd er een archeologienota opgemaakt door Monument Vandekerckhove in het kader van het ontwikkelen van een terrein waarbij bepaalde woningen zouden worden afgebroken tot het bouwen van appartementen en handelsruimtes en het steken van een ondergrondse parkeergarage. Er werd geadviseerd tot het aanleggen van twee proefputten. In 2019 werd het verdere onderzoek uitgevoerd door Ghent archaeological team bvba. Het onderzoek kon het vermoeden dat op deze locatie de volmiddeleeuwse stadsomwalling te vinden zou zijn, niet bevestigen. Wel werden restanten van een bruine laag gevonden, die mogelijk in verband staat met de beschreven volmiddeleeuwse cultuurlaag waarvan spraken in het verslag van de Wolweverssite, dat in 2007 werd onderzocht en niet ver van het projectgebied gelegen is. Er werden restanten gevonden van enkele kuilen uit de volle middeleeuwen, die deze bruine laag doorsnijden. Het merendeel van het archeologisch vlak echter bleek reeds vernield te zijn door tal van bouw- en afbraakactiviteiten op deze locatie.

Archeologienota Savaanstraat 80 (ID26246)

Bronnen: Caroline Dockx, Kirsten Note, Ben Van Genechten 2023C27

In 2023 werd er een archeologienota opgemaakt door BAAC Vlaanderen in het kader van de renovatie van het hoofdgebouw en het koetshuis die aanzienlijke bodemingrepen impliceren. Er werd een opgraving geadviseerd.

Archeologienota + nota Walpoortstraat 4 (ID16100, ID22368)

Bronnen: Boris Horemans 2020G143; Merel Van Eynde 2022D262

In 2020 werd er door ADEDE bvba een archeologienota opgemaakt in het kader van de sloop van een bestaande woning en het optrekken van een nieuwbouw met handelsruimte en meergezinswoningen. Er werd hierbij geadviseerd tot het uitvoeren van een proefputtenonderzoek dat in 2022 plaats vond. Er werden vondsten gedaan uit de periode late 11de tot 13de eeuw afkomstig uit een kuil en een ophogingspakket. Er werden tevens bakstenen structuren aangetroffen uit recentere bouwfases. Aangezien de meest interessante archeologische niveaus niet direct bedreigd worden en een opgraving slechts beperkte kenniswinst zou opleveren werd er geen verder onderzoek geadviseerd.

4.3 Cartografische en iconografische bronnen

Op de historische kaarten is duidelijk te zien dat het projectgebied zich binnen de 12de eeuwse Gentse stadsomwalling bevindt. Ten noorden ligt, op nog geen 100 m afstand, de Ketelvest, een kunstmatig gegraven gracht die de Leie en de Schelde met elkaar verbindt. Op amper 500 m ten oosten van het onderzoeksgebied ligt de Sint-Jansvest. Het Kuipgat met de ronde torens ligt op een 150-tal m ten zuidwesten van het studiegebied, en maakte in de Middeleeuwen deel uit van de watergordel ter bescherming van de Sint-Michielsparochie.

Op de kaart van Blaeu ziet men de stadsversterkingswerken uit de tweede helft van de 16de eeuw die Gent zijn typische driehoekige vorm gaf. Deze versterking was grotendeels gebaseerd op de tweede stadsuitbreiding van de 13de-14de eeuw. Uitzondering is het Spanjaardenkasteel dat in de versterking werd opgenomen. In de 16de eeuw ligt het onderzoeksgebied niet meer aan de rand van de binnenstad.

Op de 16de en 17de eeuwse kaarten is te zien dat het projectgebied in die periode aan westzijde reeds bebouwd was en de oostzijde was ingericht als tuin en moestuin. Het onderzoeksgebied situeerde zich dan ook aan de iets meer landelijke rand van de historische stadskern. Het is dan ook op nog geen 100 m ten westen van de Kouter gelegen en op een 200-tal m ten zuiden van de Veldstraat, beide indicatoren voor het meer rurale karakter van dit gebied binnen de omwalling.

Bij de kaarten van Braun en Hogenberg, Horenbault en Blaeu werd het projectgebied aangeduid zonder georeferentie waardoor de weergegeven locatie slechts een indicatie is.

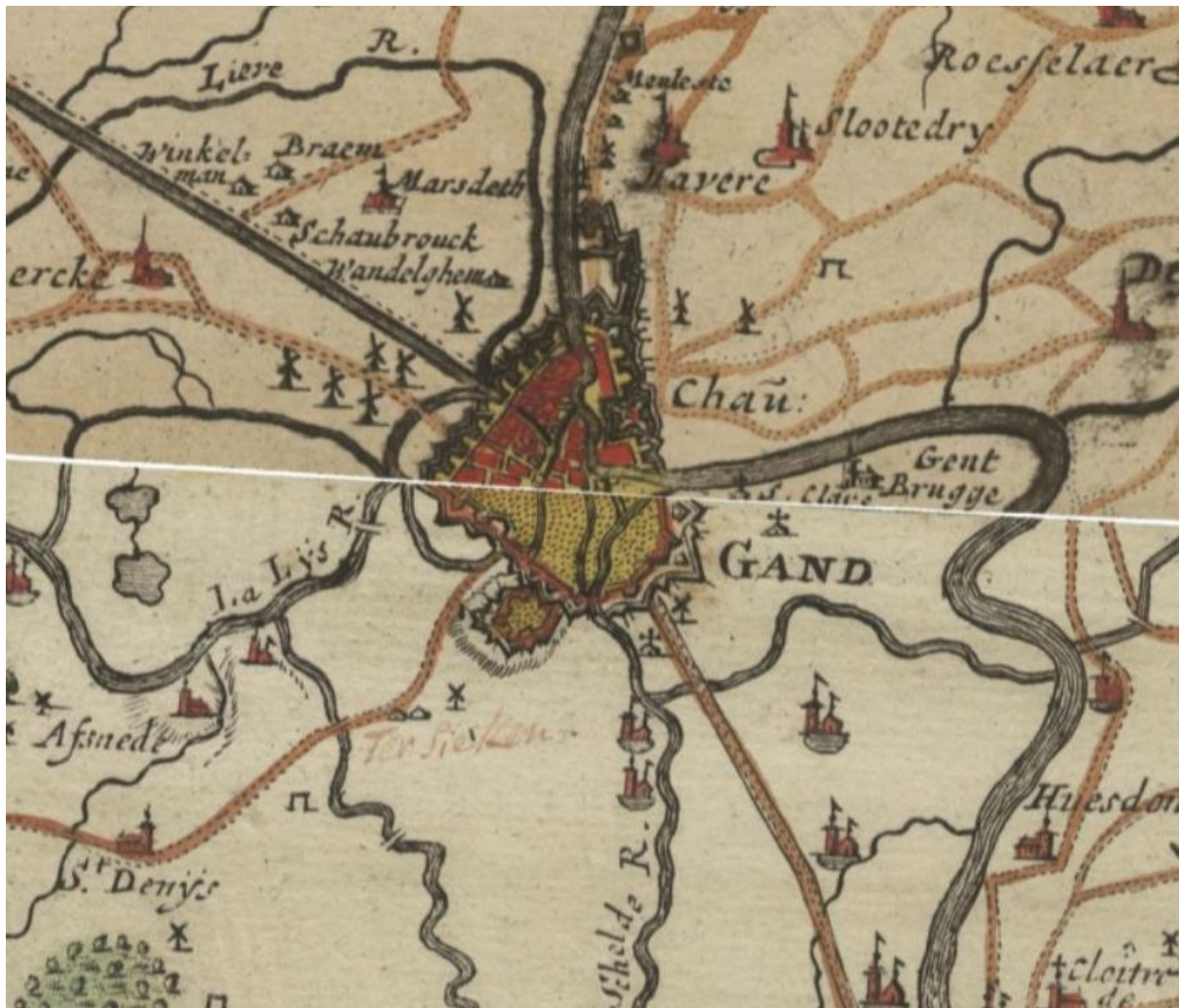
Figuur 61: Detail kaart J. Horenbault, 1619, met aanduiding van het projectgebied (Gentgemapt 2026)

Figuur 62: Kaart van Blaeu, 1649, met aanduiding van het projectgebied (Cartesius 2026)

Figuur 63: Detail uit de kaart van Blaeu, 1649, met aanduiding van het projectgebied (Cartesius 2026)

Figuur 64: Kaart van Fricx, 1712 (Geopunt 2026)

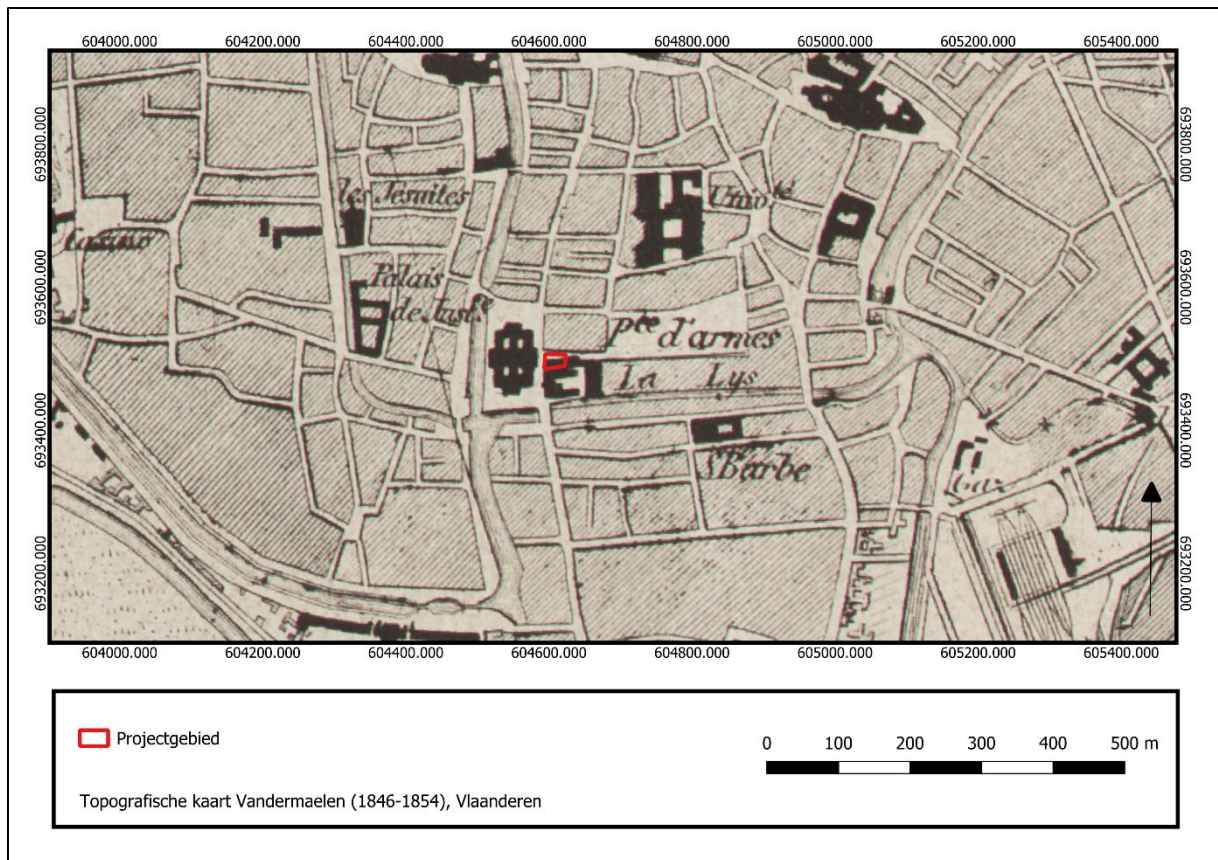
De 18de eeuwse kaarten geven een volledig bebouwd projectgebied weer en een tevens meer stedelijke woonomgeving. Er bevindt zich hier een groot gebouwenblok met achterliggende tuinen dat in de 19de eeuw deels zou worden afgebroken ten behoeve van de toenmalige stadsontwikkeling met de aanleg van een nieuwe straat, nieuwe burgerwoningen en publieke gebouwen. Waar in de 18de eeuw nog het Recollettenklooster lag rechtover het onderzoeksgebied rees in het tweede kwart van de 19de eeuw het gerechtshof (waar de beurs en kamer van koophandel in waren gevestigd) op. Aan zuidzijde kwam op de plaats van de afgebroken huizen de Schouwburgstraat. De tuinen van de afgebroken woningen en een deel van de woningen langs de Ketelvest werden in diezelfde periode opgeslokt door de bouw van de Koninklijke opera.

Figuur 65: Villaret-kaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 66: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 67: Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied

4. Besluit

Aan het begin van dit onderzoek werden er diverse onderzoeksvragen geformuleerd. Op basis van de resultaten uit dit verslag kunnen volgende antwoorden worden geformuleerd:

Welke gegevens bieden de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het plangebied?

Het onderzoeksgebied is gelegen binnen de afgebakende archeologische zone wat reeds aangeeft dat er archeologische potentieel aanwezig is. Het projectgebied is gelegen aan de zuidwestelijke rand van de historische stadskern van Gent en binnen de 12de eeuwse stadsomwalling vlakbij de Ketelvest en het kuipgat.

Welke archeologische sites liggen er in de nabijheid van het projectgebied?

De oudste occupatiesporen die werden aangetroffen in de nabijheid van het projectgebied dateren uit de periode van de Volle Middeleeuwen. Er werden sporen van bewoning en

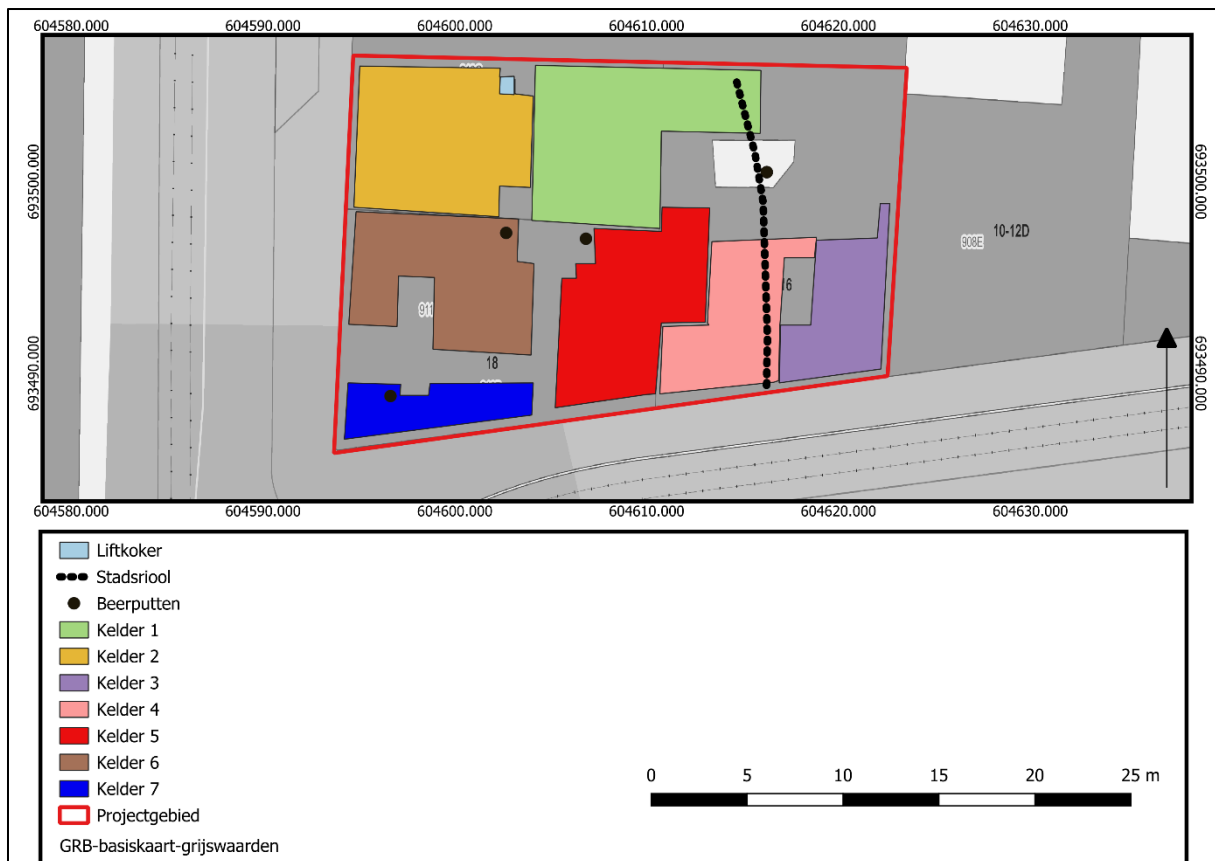
ambacht aangetroffen uit de periode van de 11de tot 13de eeuw. Er zijn nog diverse locaties waarbij het vooronderzoek een positieve evaluatie opleverde inzake potentieel op kennisvermeerdering maar waarbij het vervolgonderzoek nog niet gebeurd is of de resultaten nog niet bekend zijn.

Wat is de landschapshistoriek van het terrein? Hoe evolueerde het grondgebruik?

Op basis van de archeologische waarnemingen is duidelijk dat dit gebied sinds de Volle Middeleeuwen een occupatiegeschiedenis heeft, zowel op het vlak van bewoning als voor ambachtelijke activiteiten en leemontginning. Het gebied lag aan de rand van de stadskern en bleef lang vrij landelijk. Indicatoren uit de toponymie zijn de nabijgelegen Kouter en de Veldstraat. Op de historische kaarten uit de 16de en 17de eeuw is het westelijke deel van het terrein bewoond en het oostelijke deel in gebruik als tuin en moestuin. Waar nu de Koninklijke opera staat waren er ook woningen aan westzijde en (moes)tuinen aan de oostzijde met een boomgaard ter hoogte van de Kouter. Het is vooral in de 19de eeuw dat deze zone in het kader van de stadsontwikkeling sterk verstedelijkte en zijn rurale karakter verloor met het uitvoeren van infrastructuurwerken, die de toegankelijkheid moesten bevorderen, en de bouw van burgerhuizen en grote publieke gebouwen.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Het huidige bodemarchief bezit volgende verstoringen (Figuur 68). Over bijna het gehele terrein zijn er kelders aanwezig die als 7 afzonderlijke eenheden werden beschreven. Op basis van de gekende informatie werden er 4 beerputten gelokaliseerd: in de noordwestelijke hoek van kelder 5, de noordoostelijke hoek van kelder 6, aan de noordelijke muur van kelder 7 en op de koer in het noordoostelijke deel van het terrein. In dit deel van het perceel werd tevens een stadsriool gelokaliseerd met een N-Z- verloop.

Figuur 68: GRB met aanduiding van het projectgebied en de huidige verstoringen

Ter hoogte van kelder 1 wordt het bestaande vloerniveau voor het grootste gedeelte, 66,78 m², afgegraven op een diepte van -136 cm. In de noordwestelijke hoek wordt een zone van 4,55 m² op -104 cm afgegraven. Langs de noordelijke muur is er een zone met een oppervlakte van 9,03 m² die op -236 cm zal worden uitgegraven ten opzichte van het bestaande niveau. In de zuidwestelijke kelderhoek wordt een zone van 1,08 m² op -236 cm en een zone van 2,44 m² op -124 cm afgegraven.

Ter hoogte van kelder 2 wordt er voor een oppervlakte van 55,68 m² vanaf het bestaande vloerniveau afgegraven op een diepte van -124 cm voor een fietsenstalling. In de zuidoostelijke hoek wordt er dieper gegraven ten behoeve van een lift, -222 cm in een zone van 6,66 m².

Kelder 3 en 4 worden op -157 cm afgegraven ten opzichte van het bestaande kelderniveau in een zone met een oppervlakte van 71,5 m². In de noordwestelijke hoek van kelder 3 wordt een zone van 6,24 m² afgegraven op -257 cm ten behoeve van een lift.

Kelder 5 wordt over zijn volledige oppervlakte van 51,48 m² afgegraven op -171 cm ten opzichte van zijn vloerniveau ten behoeve van een sanitaire ruimte.

Kelder 6 wordt over een oppervlakte van 55,68 m² afgegraven op een diepte van -131 cm ten opzichte van het huidige niveau ten voordele van een technische ruimte.

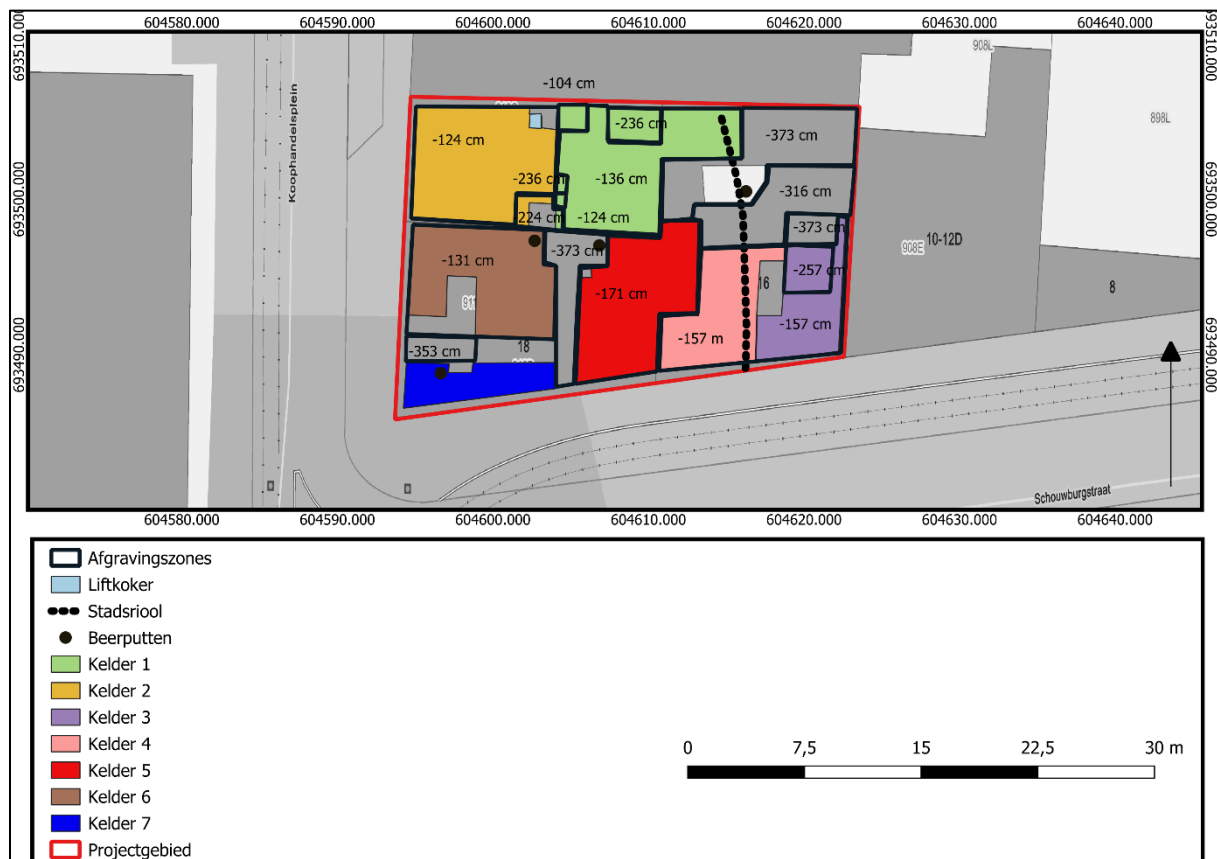
In kelder 7 worden er regenwaterputten geïnstalleerd. Hierbij zal het bestaande niveau echter niet worden aangetast.

In de noordoostelijke hoek van het perceel ter hoogte van een open koer en enkele bijgebouwen zal er een zone van 44,66 m² worden afgegraven op -373 cm, een zone van 21,16 m² op -316 cm en een zone van 5,79 m² op -373 cm gemeten vanaf het maaiveld.

Een zone tussen kelder 5 en kelders 6 en 7 zal over een oppervlakte van 37,86 m² worden afgegraven op een diepte van -373 cm gemeten vanaf het maaiveld.

Een laatste zone van 9,04 m² gelegen tussen kelders 6 en 7 zal op een diepte van -353 cm worden afgegraven vanaf het maaiveld.

Uit bovenstaande gegevens kan worden geconcludeerd dat ondanks het feit dat het terrein reeds grotendeels onderkelderd is, er toch nog een grote impact zal zijn op het bestaande bodemarchief. Het terrein zal ter hoogte van de kelders nog sterk worden afgegraven met dieptes tussen de -104 cm en -257 cm onder het bestaande vloerniveau ten behoeve van twee liften, sanitaire en technische ruimtes en fietsenstallingen. Over het terrein verspreid bevinden er zich 4 gekende beerputten en 1 liftkoker. Eén beerput ligt in een zone die niet verder zal worden verstoord. Er zou ook een oude stadsriool met een N-Z-verloop zitten in het oostelijke deel van het terrein met een vermoedelijke verstoringdiepte van -200 à -250 cm onder het maaiveld. Ook in dit deel van het terrein plant men een diepere uitgraving tussen de -316 en -373 cm onder het maaiveld. Op de plaatsen waar de impact in de bodem beperkt bleef tot bijgebouwen en een koer zal de bodem verstoord worden met een minimum van -316 cm en een maximum van -373 cm ten opzichte van het maaiveld.

Figuur 69: GRB met aanduiding van het projectgebied, de huidige verstoringen en de afgravingzones met dieptes

Afhankelijk van de diepte waarop het archeologisch niveau zich hier bevindt, bestaat de kans dat op bepaalde plaatsen een bewaring in situ kan worden gerealiseerd. Verder onderzoek moet daarom uitmaken in welke mate de geplande uitgravingen het archeologisch potentieel effectief bedreigen.

Lever het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek nodig, al dan niet met ingreep in de bodem? Wat is het potentieel tot kennisvermeerdering?

Bijkomend vooronderzoek met ingreep in de bodem kan mogelijk aanvullende informatie verschaffen over de volmiddeleeuwse bewoninggeschiedenis binnen dit deel van de stad. Waar men bij de werken aan de Schouwburgstraat niets terugvond van de oudere woningen die er stonden voor de aanleg van deze straat is er potentieel dat onderzoek op dit terrein wel informatie kan opleveren over de oudere burgerhuizen in dit deel van de stad, zeker aangezien de historische kaarten erop wijzen dat de zone ter hoogte van het onderzoeksgebied reeds vroeger bebouwd was en deze ter hoogte van de huidige Schouwburgstraat vermoedelijk pas bebouwd werd in de 18de eeuw. Het is tevens interessant te onderzoeken wanneer de oude stadsriool werd aangelegd en welke structuur ze heeft. Via muurwerkarcheologie kan er tenslotte informatie worden verkregen over de nog bestaande structuren en hun eventuele relatie tot eraan gelegen huizen en oudere woningen.

Tot besluit kan gesteld worden dat er vermoedelijk een archeologische site aanwezig is ter hoogte van het projectgebied en er dus nog potentieel tot kennisvermeerdering aanwezig is. Daarom wordt er verder archeologisch vooronderzoek geadviseerd in de vorm van strategisch geplaatste proefputten. Dit zal verder omkaderd worden in het Programma van Maatregelen.

5. Bibliografie

5.1 Geschreven bronnen

Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven in 1845-1855, schaal 1:20.000.

BOONE M. & DENECKERE G. (red.) 2010: *Gent. Stad van alle tijden*, Mercatorfonds, Gent.

BRU M.-A. & VERMEIREN G. (red.) 2009: *Archeologisch onderzoek in Gent 2000-2009*, Stadsarcheologie. Bodem en Monument in Gent, reeks 2, 3, Gent

BRU M.-A. & VERMEIREN G. 2010: *Onder het Sint-Pietersplein Gent. Van hoogadellijke begraafplaats tot parking*, Gent.

BRU M.-A. & VERMEIREN G. (red.) 2010: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010, *Stadsarcheologie. Bodem en Monument in Gent*, reeks 2, 4, Gent.

BRU M.-A. & VERMEIREN G. (red.) 2012: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2011, *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, reeks 2, 5, Gent.

CAPITEYN A., ANTHEUNIS G., CALLE S., CHARLES L. & LALEMAN M.C. 2007: *Historische atlas van Gent: een visie op verleden en toekomst*, Amsterdam.

CHARLES L., DE VUYST W., ERVYNCK A., EVERAERT G., LALEMAN M.C. & LAPORTE D. (red.) 2000: Het prinselijk hof ten Walle in Gent, *Jubileumuitgave Stadsarcheologie. Bodem en Monument in Gent*, Gent.

DECAVELE J., BALTHAZAR H., BOONE M., GEENS G. & COPPEJANS-DESMEDT H. 1989: *Gent. Apologie van een rebelse stad*, Antwerpen.

DECLERCQ G. (red.) 1997: *Ganda & Blandinium. De Gentse abdijen van Sint-Pieters en Sint-Baafs*, Gent.

DECLERCQ G. & LALEMAN M.C. 2010: Archeologie van de stedelijke ruimte. In: BOONE M. & DENECKERE G. (red.), *Gent. Stad van alle tijden*, Gent, 18-49.

LALEMAN M.C. 1990 : Archeologische en historische visies op het ontstaan en de vroegste ontwikkeling van Gent in confrontatie. II. Een archeologische visie. In : *Ontstaan en vroegste geschiedenis van de middeleeuwse steden in de zuidelijke Nederlanden. Een archeologisch en historisch probleem*. Handelingen van het 14de Internationaal Colloquium, Spa 6-8 sept. 1988, Historische uitgaven reeks in-8, 83, Brussel, 305-315.

LALEMAN M.C. 1999: Enkele aspecten van stedelijke ontwikkeling in Gent: percelen, huizen en bewoners. In: CARMIGGELT, A., HOEKSTRA T.J., VAN TRIERUM M.C. & DE VRIES D.J. (eds.) 1999: *Rotterdam Papers 10. A contribution to medieval and post-medieval archaeology and history of building*, Rotterdam, 143-153.

LALEMAN M.C. 2000: Espaces publics dans les villes flamandes au moyen âge : l'apport de l'archéologie urbaine. In: BOONE M. & STABEL P. (eds.): *Shaping urban identity in Late Medieval Europe*, Studies in urban social, economic and political history of the Medieval and early modern Low Countries 11, Leuven, 25-41.

LALEMAN M.C. 2011: Gent: de ontwikkeling van een stad aan de samenloop van Leie en Schelde. In: DELIGNE C. & SOENS T. (ed.), *Steden en water*. Jaarboek voor ecologische geschiedenis 2010, 9-32.

LALEMAN M.C. & RAVESCHOT 1991: *Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300. De kelders*, Verhandelingen van de Kon. Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België 53, Brussel.

LALEMAN M.C. & STOOPS G. 1996: Ontwikkeling en verdediging in Gent. Een beknopt overzicht van de stadsarcheologische bijdrage ca. 9de-17de eeuw. In: VAN ROEYEN, J.-P. (ed.), *Uit Vlaamse bodem. 10 archeologische verhalen*, Sint-Niklaas, 120-140.

TYS D., BUYLE E., VERDURMEN I. & CANTERS F. 2010: *Vectorisering en karakterisering van nederzettingskernen op basis van het zgn. 'gereduceerd kadaster'*, Skar-Rapport 5, Brussel.

VERHULST A. 1999: *The rise of cities in North-West Europe*, Cambridge.

BOGAERT C., LANCLUS K. & VERBEECK M. met medewerking van LINTERS A. & DAMBRE-VAN TYGHEM F. 1976: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4na, Brussel - Gent.

Auteurs: Bogaert, Chris; Lanclus, Kathleen; Verbeeck, Mieke

Datum: 1976

BERKERS M., BRU M.-A., LALEMAN M. C., STEURBAUT P., STOOPS G. & VERMEIREN G., Schouwburgstraat in: Archeologisch onderzoek in Gent in 2010 (O.-VI.), overdruk uit: *Kroniek Archaeologia Mediaevalis*, Namen, 2011, nr. 34, p. 12-17.

5.2 Online bronnen

www.inventarisonroerenderfgoed.be

www.geopunt.be

www.cartesius.be

www.gouldmaps.nl

www.gentgemapt.be